

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจและความต้องการรายการวิทยุชุมชนของประชาชน ในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดงานวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิทยุชุมชน
2. ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรเปิดรับสารจากสื่อมวลชน
4. ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
5. ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ
6. ทฤษฎีความพึงพอใจ
7. ทฤษฎีความต้องการ
8. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียง
9. แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียง
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิทยุชุมชน

แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชนเกิดขึ้นมากกว่า 60 ปี และมีความแพร่หลายไปเกือบทุกประเทศทั่วโลก สำหรับประเทศไทยการจัดตั้งหรือดำเนินงานของวิทยุชุมชนยังไม่มี ความชัดเจน เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายรองรับในเรื่องวิทยุชุมชน โดยตรง จึงเป็นปัญหา ที่ยาวนานมากกว่า 10 ปี นับจากที่มีการให้จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนได้ ปัจจุบันสถานีวิทยุชุมชน ส่วนใหญ่ที่ดำเนินการอยู่ คือ สถานีวิทยุเอกชน กล่าวคือ มีการดำเนินงาน โดยเอกชน แต่เรียกตัวเองว่า สถานีวิทยุชุมชน ทำให้คนส่วนใหญ่สับสนว่าสถานีใดเป็นสถานีวิทยุชุมชน

ซึ่งคงต้องติดตามต่อไปว่าภาครัฐจะดำเนินการอย่างไรกับสถานีวิทยุเอกชนเหล่านี้
ในงานวิจัยครั้งนี้กล่าวถึงแนวคิดวิद्यุชุมชนในเรื่องความหมายของวิद्यุชุมชน ประวัติ
ความเป็นมาของวิद्यุชุมชน ประวัติวิद्यุชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และข้อมูล
เกี่ยวกับสถานีวิद्यุชุมชนที่ผู้วิจัยศึกษา ดังนี้

ความหมายของวิद्यุชุมชน

วิद्यุชุมชน มีคนให้คำนิยามไว้หลากหลาย โดยทั่วไปมีความหมายที่คล้ายกัน
ดังนี้

กาญจนา แก้วเทพ (2545) กล่าวว่า วิद्यุชุมชนเป็นสื่อเพื่อประชาธิปไตย ลักษณะ
สำคัญของวิद्यุชุมชน คือ เป็นวิद्यุโดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อประชาชน
กล่าวคือ เป็นวิद्यุที่ดำเนินงานโดยคนในชุมชน มีชุมชนเป็นเจ้าของ และมีเนื้อหารายการ
ที่ทำเพื่อประโยชน์ของชุมชน

จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ และนาฎยา ตนานนท์ (2550, หน้า 22) กล่าวว่า วิद्यุชุมชน
เป็นรูปแบบหนึ่งของสื่อภาคประชาชน ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วมในการบริหาร
จัดการ โดยมีเป้าหมายและดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะของชุมชน ไม่แสวงหากำไร
ในทางธุรกิจ และผลประโยชน์ทางการเมือง นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงปรัชญาของวิद्यุชุมชน
ว่าวิद्यุชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นสื่อของชุมชน
ที่ยึดคำขวัญของหลักการประชาธิปไตย คือ (1) ของชุมชน หมายถึง ชุมชนเป็นเจ้าของ
ร่วมกัน (2) โดยชุมชน หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และดำเนินงาน
และ (3) เพื่อชุมชน หมายถึง มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของชุมชน

ไทยเอ็นจีโอ (ม.ป.ป.) ให้ความหมายของคำว่า วิद्यุชุมชน หมายถึง เทคโนโลยี
ที่เปิดช่องทางการสื่อสาร เพื่อชีวิตของคนในชุมชนและมาจากการจัดทำ นำเสนอ
โดยคนในชุมชน ซึ่งเป็นเพียงสถานีวิद्यุขนาดเล็กๆ ที่มีเครื่องส่งกระจายเสียง ขนาด
20-30 วัตต์ รัศมีการกระจายเสียง 10-15 กิโลเมตร ดังนั้น วิद्यุชุมชนจึงเป็นเรื่องของ
ชุมชนคิด ชุมชนทำ ชุมชนนำเสนอและชุมชนตรวจสอบจัดการเป็นหลัก หรือเป็นการนำ
เทคโนโลยีที่รัฐเคยผูกขาด มาสร้างช่องทางอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมแห่งสิทธิภายใต้รัฐธรรมนูญ
ที่ชุมชนต้องการมีสิทธิในการสื่อสารเรื่องที่ดีเพื่อสิ่งที่ดีต่อชุมชนของตน ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่อง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ห้องสมุดงานวิจัย

วันที่ 25...01...2555.....

เลขที่..... 247158

การได้หรือมีสถานีวิทยุเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างคุณแห่งอำนาจของภาคประชาชน ที่จะสร้างสรรค์สื่อและสารบนรากฐานทางวัฒนธรรมที่แท้จริงของตนเอง

ประสิทธิ์ ทิมพุมิ (2549, หน้า 14) กล่าวว่า วิทยุชุมชนเป็นเครื่องส่งวิทยุที่มีกำลังส่งต่ำ สามารถฟังได้ในขอบเขตพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ ที่อยู่ร่วมในท้องถิ่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความเป็นชุมชน อาจอยู่ในเมืองหรือชนบท ออกอากาศด้วยระบบ AM หรือ FM ก็ได้ แต่อยู่ภายใต้หลักการเดียวกัน คือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

มรรยาท พงษ์ไพบูลย์ (2546) สรุปว่า วิทยุชุมชน คือ เครื่องมือที่แสดงถึงสิทธิของชุมชน และการกระจายอำนาจสู่บุคคล เป็นสื่อทางเลือกที่ให้โอกาสแก่ทุกคนในชุมชน ได้มีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกันในการสื่อสารตามความต้องการของชุมชน ผ่านสื่อวิทยุ เป็นการดำเนินการด้วยใจอาสาสมัคร ไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือกำไร โดยมุ่งหวังที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดความดีงามแก่ชุมชน การปลูกจิตสำนึกชุมชน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน รวมทั้งหล่อหลอมชุมชนให้เกิดความสามัคคี อันเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2544) อธิบายในเรื่องบทบาทหน้าที่ของสถานีวิทยุภาคประชาชนไว้ว่า เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ภายในชุมชน และระหว่างภายในชุมชนกับภายนอกชุมชน ซึ่งดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อสนองความต้องการ และรักษาผลประโยชน์ของคนทุกกลุ่มในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความคิด ประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ตรวจสอบ และรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น รวมถึงอนุรักษ์คุณค่าและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ในด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภาษา ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

จากความหมายของวิทยุชุมชนดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า วิทยุชุมชน คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงที่ประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นต่อรายการวิทยุ การเป็นผู้ดำเนินรายการ ตลอดจนเป็นคณะกรรมการในการบริหารงานวิทยุชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อชุมชน

ประวัติและความเป็นมาของวิทยุชุมชน

วิทยุชุมชนหรือวิทยุท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2491 มีชื่อว่า สถานีวิทยุ KPFA ตั้งอยู่ในเมืองเบิร์กลีย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มผู้ดำเนินงานวิทยุชุมชนนี้เรียกกลุ่มของตนเองว่า ผู้รักสันติ และกลุ่มผู้ที่ไม่ชอบอยู่ในกฎระเบียบ วิทยุชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างจากวิทยุสาธารณะ (public radio) และวิทยุธุรกิจ (commercial radio) คือ ส่งกระจายเสียงด้วยกำลังส่งต่ำ (ประมาณ 1 กิโลวัตต์) ครอบคลุมในพื้นที่จำกัดประมาณ 6-10 กิโลเมตร และเป็นการดำเนินงานโดยไม่แสวงหากำไร (non-commercial) งบประมาณที่ใช้ดำเนินการส่วนใหญ่ได้มาจากสมาชิกในชุมชน การบริจาคของมูลนิธิ องค์กรการกุศล หรือการระดมทุนของกลุ่มผู้ดำเนินงาน (จุมพล รอดคำดี, 2542)

ปัจจุบัน แนวคิดและการดำเนินงานวิทยุชุมชนได้แผ่ขยายออกไปทั่วโลก ทั้งในทวีปยุโรป เช่น อังกฤษ เยอรมัน สวีเดน ในทวีปลาตินอเมริกา แอฟริกา รวมทั้งทวีปเอเชีย เนื่องจากวิทยุชุมชนได้พิสูจน์ตนเองว่าเป็นระบบการสื่อสารที่สามารถตอบสนองความสนใจและความต้องการของชุมชนได้ตรงจุด และนอกเหนือจากเรื่องกำลังส่งพื้นที่ที่ครอบคลุม และการไม่แสวงหากำไรแล้ว ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานีวิทยุท้องถิ่น KPFA คือ ยึดหลักว่ากรรมสิทธิ์และการควบคุมวิทยุเป็นของประชาชน และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริหารจัดการและการดำเนินการ KPFA จะทำงานโดยใช้อาสาสมัครที่เป็นตัวแทนของชุมชนเป็นหลัก โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำสถานีเป็นผู้ช่วยเหลือทางด้านเทคนิค ผลจากการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น จากอดีตที่มองเห็นเมืองหลวงเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญและทันสมัย แต่เมื่อได้เข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครทำรายการวิทยุชุมชนทำให้วัยรุ่นเหล่านั้นต้องศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น จึงเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น การที่ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในวิทยุชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนเกื้อหนุนวิทยุ ช่วยเหลือชุมชน และอาสาสมัครกลุ่มวัยรุ่นเกิดความภาคภูมิใจในตนเองด้วย (กาญจนา แก้วเทพ, 2545)

วิทยุท้องถิ่นในระยะเริ่มแรกของไทย คือ วิทยุประจำถิ่น [วปถ.] เป็นของกรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก และสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ [ปชส.] ต่อมา

เปลี่ยนชื่อเป็น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย [สวท.] ซึ่งมีกำลังส่งคลื่นครอบคลุมเฉพาะภูมิภาค หรือเฉพาะพื้นที่ไม่กี่จังหวัด และทุกสถานีมีหน่วยงานราชการเป็นเจ้าของ หรือดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่รัฐ แม้พยายามให้บริการข่าวสารหรือจัดรายการวิทยุเพื่อประชาชนในท้องถิ่น แต่ไม่สามารถเรียกว่าเป็นวิทยุชุมชนได้ตามหลักสากล เนื่องจากกระบวนการคัดเลือกเนื้อหาและความเป็นเจ้าของไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่ม และการบริหารจัดการของประชาชนในชุมชนโดยตรง

จากรูปแบบวิทยุของรัฐที่เรียกได้ว่าเป็นวิทยุสาธารณะ ในระยะต่อมาก็ได้เกิดมีวิทยุของภาคธุรกิจที่มีเป้าหมายหลักในการดำเนินงานทางวิทยุเพื่อแสวงหากำไรเป็นหลัก เช่น สถานีวิทยุขนาดเล็กในท้องถิ่นที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นหลังปี พ.ศ. 2492 ส่วนใหญ่มีบริษัทธุรกิจด้านบันเทิง หรือ โฆษณาเข้ามาดำเนินกิจการตั้งแต่การลงทุนปลูกสร้างอาคารจัดหาเครื่องส่งอุปกรณ์ บำรุงรักษาอุปกรณ์ ขยายเวลา หาโฆษณา จัดทำรายการ หรือซื้อเวลาจากสถานีของรัฐแล้วมาขายเวลาต่อในลักษณะของโบรกเกอร์ คนกลางตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ประชาชนในกรุงเทพฯ เริ่มรู้จักกับวิทยุกระจายเสียงอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมองว่าคล้ายกับวิทยุชุมชน คือ สถานีวิทยุข่าวสารและการจราจร [จส. 100] และในปี พ.ศ. 2537 จัดตั้งสถานีวิทยุ สวพ. 91 ทั้ง 2 สถานีจัดรายการวิทยุโดยมีประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนเป็นผู้รายงานสถานการณ์การจราจรให้ทราบ เสมือนว่าประชาชนได้ร่วมคิด ร่วมจัด ร่วมเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ เป็นการเข้าถึงสื่อ และมีส่วนร่วมในการจัดรายการด้วย อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนที่เข้าถึงสื่อชิ้นนี้เป็นเพียงคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น อำนาจในการคัดเลือกและกลั่นกรองเนื้อหารายการเป็นของผู้ดำเนินรายการ พนักงานของบริษัท หรือเจ้าหน้าที่สถานี ส่วนเจ้าของสถานี คือ กองทัพบก และกรมตำรวจ มิใช่ชุมชน

ความคิดริเริ่มเรื่องการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนในประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2534 จากผลการวิจัยของสุรินทร์ แปลงประสพโชค (2534) ศึกษาเรื่องการทดลองจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชนสำหรับชุมชนชนบทในเขตชานเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทดลองจัดทำรายการวิทยุชุมชนที่มีรูปแบบใกล้เคียงกับหลักการวิทยุชุมชนสากลให้มากที่สุด จัดตั้งที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยระบบ FM จังหวัดจันทบุรี

โดยนำหลักการวิทยุชุมชนมาใช้ ได้แก่ การเป็นสื่อแบบประชาธิปไตย (democratic media) และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication) คือ ให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้ง่าย โดยช่วยกันคิด วางแผน กำหนดเนื้อหารายการ และให้ประชาชนเป็นเจ้าของ หรือมีอำนาจในการตัดสินใจการบริหารรายการ

ต่อมาวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลบังคับใช้ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับคลื่นความถี่วิทยุ คือ มาตรา 40 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย มีใจความสำคัญว่า คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติและการดำเนินการต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่นทั้งในด้านการศึกษาวัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม จากกฎหมายดังกล่าวจึงทำให้เกิดวิทยุชุมชนในเวลาต่อมา

ประวัติวิทยุชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยุชุมชนเริ่มเข้ามามีบทบาทกับประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2545 โดยสถานีวิทยุชุมชนแห่งแรก คือ สถานีวิทยุประชาคมนครศรีธรรมราช จัดตั้งขึ้นในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช (พิชญา วรรณทอง, การสัมภาษณ์-ส่วนบุคคล, 28 พฤษภาคม 2553) และจากการสำรวจของสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (2553) พบว่า มีสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 123 สถานี เป็นสถานีวิทยุชุมชนที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จำนวน 34 สถานี ได้แก่

1. สถานีวิทยุท่ามาชีดีเรดิโอ ความถี่ 88.00 MHz.
2. สถานีวิทยุเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ความถี่ 88.50 MHz.
3. สถานีวิทยุอัลโลเรดิโอ (คลื่นส่วตติ) ความถี่ 89.00 MHz.
4. สถานีวิทยุแฟมมิลีลูกทุ่งไทย ความถี่ 89.40 MHz.
5. สถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น ความถี่ 89.75 MHz.

6. สถานีวิทยุโกลด์เด้น ไรท์เรดิโอ ความถี่ 90.50 MHz.
7. สถานีวิทยุติกอร์ ความถี่ 92.20 MHz.
8. สถานีวิทยุลูกทุ่งฮิตสนั่นเมือง ความถี่ 92.75 MHz
9. สถานีวิทยุสหกรณ์ผู้สื่อข่าวนครศรีธรรมราช (News & Talk FM) ความถี่ 93.00 MHz.
10. สถานีวิทยุสหกรณ์บริการ (คลื่นดี) ความถี่ 94.00 MHz.
11. สถานีวิทยุมูลนิธิให้รอยยิ้มคระเร้ง ความถี่ 94.50 MHz.
12. สถานีวิทยุคิส เอฟเอ็ม ความถี่ 95.25 MHz.
13. สถานีวิทยุกลุ่มน้ำปากพอง (คลื่นลูกทุ่งบันเทิง) ความถี่ 96.00 MHz.
14. สถานีวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน ความถี่ 96.25 MHz.
15. สถานีวิทยุโอเค เรดิโอ ความถี่ 97.20 MHz.
16. สถานีวิทยุคลื่นลูกทุ่งไทย ความถี่ 97.60 MHz.
17. สถานีวิทยุเซสซี เอฟเอ็ม ความถี่ 98.25 MHz.
18. สถานีวิทยุประชาคมนครศรีธรรมราช ความถี่ 99.20 MHz.
19. สถานีวิทยุเฟรนด์ลีเลฟ ความถี่ 100.50 MHz.
20. สถานีวิทยุคลื่นมวลงชนเพื่อคนนคร ความถี่ 100.85 MHz.
21. สถานีวิทยุคลื่นคุ้มครองผู้บริโภคและสิทธิมนุษยชน ความถี่ 101.50 MHz.
22. สถานีวิทยุพระพุทธศาสนาวัดเสมาเมือง (คลื่นสาระธรรม นำชีวิต) ความถี่ 101.80 MHz.
23. สถานีวิทยุสตาร์ เอฟเอ็ม ความถี่ 102.50 MHz.
24. สถานีวิทยุเมจิก เรดิโอ ความถี่ 102.80 MHz.
25. สถานีวิทยุวัดศรีทวี ความถี่ 103.25 MHz.
26. สถานีวิทยุคลื่นนเรศรชฐ์ ความถี่ 103.70 MHz.
27. สถานีวิทยุ อบต. ปากพูน ความถี่ 104.00 MHz.
28. สถานีวิทยุแฮปปี้เนส เรดิโอ ความถี่ 104.80 MHz.
29. สถานีวิทยุคลื่นสหพันธ์ เรดิโอ ความถี่ 105.20 MHz.
30. สถานีวิทยุคลื่นเพื่อชีวิต ความถี่ 105.75 MHz.

31. สถานีวิทยุเครือข่าย สวส. ตชค. ท่งสง ความถี่ 106.50 MHz.
32. สถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและพัฒนาอาชีพ ความถี่ 107.00 MHz.
33. สถานีวิทยุป๊อปปูล่าเวฟ ความถี่ 107.70 MHz.
34. สถานีวิทยุคลื่นมหาราชา ความถี่ 107.75 MHz.

จากการสำรวจของสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า สถานีวิทยุชุมชนที่ขึ้นทะเบียนวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จำนวน 34 สถานี สามารถแบ่ง สถานีวิทยุชุมชนดังกล่าว ออกเป็น 2 ประเภท คือ วิทยุชุมชนที่มีการบริหารงานโดยเอกชน และวิทยุชุมชนที่มีหน่วยงานราชการสนับสนุน ส่วนใหญ่วิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดอยู่ในประเภทแรก คือ มีการบริหารจัดการโดยเอกชน มีสถานีวิทยุชุมชนเพียง 2 สถานี ที่มีความใกล้เคียงกับหลักการวิทยุชุมชนสากล คือ (อุไรวรรณ สุภาแดง, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 มิถุนายน 2553)

1. สถานีวิทยุเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ระบบ FM ความถี่ 88.50 MHz. จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2547 ภายในอาคารของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ดำเนินการออกอากาศทุกวัน ตั้งแต่เวลา 06.00-23.00 น. มีการบริหารงานโดยเทศบาลนครนครศรีธรรมราช พนักงานประจำสถานีวิทยุทั้งหมด 7 คน ได้แก่ นายสถานี 1 คน ผู้ดำเนินรายการ 3 คน และช่างเทคนิค 3 คน

ด้านการบริหารจัดการสถานีวิทยุเป็นหน้าที่ของนายสถานีวิทยุ เงินที่ใช้ในการบริหารงานสถานีวิทยุ และเงินเดือนของพนักงานประจำมาจากเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เนื่องจากสถานีวิทยุเทศบาลนครนครศรีธรรมราชไม่มีผู้สนับสนุนรายการหรือโฆษณา

ด้านการจัดรายการวิทยุชุมชนของสถานีวิทยุเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ดำเนินงานโดยบุคคลหลากหลายอาชีพ ได้แก่ ประชาชนทั่วไป และบุคลากรของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น โรงเรียนเทศบาล โรงพยาบาลเทศบาล สหกรณ์จังหวัดนครศรีธรรมราช วิทยาลัยพยาบาลนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจัดผังรายการวิทยุตามความเหมาะสม ดังแสดงในภาพ 1-2 (วิรัตน์ บุญบา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 13 กันยายน 2553)

เวลา	รายการ (จันทร์-ศุกร์)	
06.00-07.00 น.	คุยข่าวรับอรุณ โดย อทิตี ทองไชย	
07.00-07.30 น.	ถ่ายทอดข่าว	
07.30-08.00 น.	เปิดเพลงเฉลิมพระเกียรติ ในหลวง/ราชินี	
08.00-08.05 น.	เทียบเวลาสถานี/เคารพธงชาติ	
08.05-09.00 น.	(จันทร์-พฤหัสบดี) เช้าวันนี้ที่ซีดีเรดิโอ โดย กมลทิพย์ คลิ่งทอง	(ศุกร์) รับสัญญาณ รายการสายตรงผู้ว่าฯ
09.05-10.00 น.	เช้าวันนี้ที่ซีดีเรดิโอ โดย กมลทิพย์ คลิ่งทอง	
10.05-11.00 น.	เรื่องเล่าชาวชุมชน โดย วิรัตน์ นุษบา	
11.05-12.00 น.	หมายเหตุชุมชน โดย เพลงบอกมนตรี	
12.00-13.00 น.	Hot New@City Hall โดย สุกัญญา ราหมาด	
13.05-14.00 น.	ฟังสบายยามบ่าย โดย อภิษฎา รุจิภักดิ์	
14.05-14.30 น.	หยิบลอกบอข่าว โดย ชาวชุมชน	
14.30-15.00 น.	(จันทร์) ฟินใจด้วยรัก พัทธ์ชัยด้วยใจ โดย สถานพินิจฯ จังหวัดนครศรีธรรมราช (อังคาร) สุขภาพดี ชีวีสุข โดยวิทยาลัยพยาบาล (พุธ) ชุมชนคนรักสุขภาพ โดย โรงพยาบาลเทศบาลฯ (พฤหัสบดี) มหาจุฬากับประชาชน โดย ม. จุฬาฯ (ศุกร์) กฎหมายเพื่อชุมชน โดย กันทร กฤตรัชตนันท์	
15.05-16.00 น.	ลูกทุ่งจ๋า โดย เกศแก้ว ศิริวัฒน์	
16.05-17.00 น.	Relax Time โดย เกศแก้ว ศิริวัฒน์	
17.05-18.00 น.	รอบรู้เทศบาล โดย สุกัญญา ราหมาด	
18.00-18.05 น.	เทียบเวลาสถานี/เคารพธงชาติ	
18.05-19.00 น.	เอฟโวลูชั่น โดย สุบิน เกตุชาติ	
19.00-19.35 น.	ถ่ายทอดข่าว	
19.35-21.00 น.	ไนท์ วาไรตี้ โดย อทิตี ทองไชย	
21.00-23.00 น.	ไนท์ อินดี้ โดย เวโรจน์ ฤทธิ์หมื่น	

ภาพ 1 ฟังรายการสถานีวิทยุชุมชนเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช FM 88.50 MHz.

(วันจันทร์-ศุกร์) เดือนกันยายน พ.ศ. 2553

ที่มา. จากการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, โดย วิรัตน์ นุษบา, 13 กันยายน 2553.

เวลา	เสาร์	อาทิตย์
06.00-07.00 น.	ชีวิตชีวา โดย นพ. สันติ ปลอดภัย	
07.00-07.30 น.	ถ่ายทอดข่าว	
07.30-08.00 น.	นายกฯ พบชุมชน	เพลงตามคำขอ โดย ทีมงาน เทศบาลนครฯ
08.00-08.05 น.	เทียบเวลาสถานี/เคารพชชาติ	
08.05-09.00 น.	เพลงตามคำขอ โดย ทีมงาน เทศบาลนครฯ	เสียงจากประธานสภา โดย เกษม คำนวนจิตร
09.05-10.00 น.	มุสลิมปริทัศน์ โดย ยุทธนา อุปมา/กิตติพงษ์ พงศ์ยี่หล้า	
10.05-11.00 น.	แควดวงการศึกษา โดย ม. มสร.	แควดวงการศึกษา โดย สนง. เขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 นครศรีธรรมราช
11.05-12.00 น.	ที่นี่... เทศบาล โดย ณัฐวุฒิ ภารพบ	งานดีมีค่า โดย แรงงานจังหวัดนครศรีฯ
12.00-12.30 น.	เปิดครัวเลี้ยงค่าย โดย กองทัพภาคที่ 4	
12.30-13.00 น.	ธารธรรมวรรณกรรมไทย	ชีวิตท่านกับประกันสังคม
13.05-14.00 น.	เพลงตามคำขอ โดย ทีมงาน เทศบาลนครฯ	
14.05-14.30 น.	เพลงตามคำขอ โดย ทีมงาน เทศบาลนครฯ	
14.30-15.00 น.	ประตูดูพิพิธภัณฑ์เมือง โดย บุคลากรของพิพิธภัณฑ์เมือง	
15.05-16.00 น.	เสียงไสวีย์ละมุน โดย กมลทิพย์ ณะแก้ว	
16.05-17.00 น.	เสียงไสวีย์ละมุน โดย กมลทิพย์ ณะแก้ว	นครธรรม โดย ม. จุฬาฯ
17.05-18.00 น.	สหกรณ์พบประชาชน โดย บุคลากรของสหกรณ์จังหวัดนครศรีธรรมราช	
18.00-18.05 น.	เทียบเวลาสถานี/เคารพชชาติ	
18.05-19.00 น.	ดนตรี วลีเพลง โดย อาจารย์ประหยัด เกษม	
19.00-19.35 น.	ถ่ายทอดข่าว	
19.35-21.00 น.	แฮปปี้ไลฟ์ โดย วิรัตน์ บุญบา	
21.00-23.00 น.	มิวสิกเอฟโวลูชั่น โดย สุบิน เกตุชาติ	

ภาพ 2 ฟังรายการสถานีวิทยุชุมชนเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช FM 88.50 MHz.

(วันเสาร์-อาทิตย์) เดือนกันยายน พ.ศ. 2553

ที่มา. จากการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, โดย วิรัตน์ บุญบา, 13 กันยายน 2553.

2. สถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและพัฒนาอาชีพ ระบบ FM ความถี่ 107.00 MHz. เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2545 จากโครงการสนับสนุนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นโครงการในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี จัดตั้งสถานีวิทยุ ในวิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช โดยใช้กำลังส่ง 30 วัตต์ และเสาสูง 30 เมตร ต่อมา เปลี่ยนกำลังส่งเป็น 450 วัตต์ เนื่องจากระยะทางการออกอากาศครอบคลุมพื้นที่ ในระยะใกล้ และเกิดเสียงแทรกจากสถานีวิทยุชุมชนอื่นที่ใช้กำลังส่งสูง

การบริหารจัดการสถานีวิทยุเป็นหน้าที่ของอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค- นครศรีธรรมราช ส่วนงบประมาณที่ใช้ในการบริหารงานสถานีวิทยุ มาจากการขอ งบประมาณจากวิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช เนื่องจากสถานีวิทยุไม่มีผู้สนับสนุน รายการหรือโฆษณา

ผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและพัฒนาอาชีพ คือ อาจารย์ นักศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช และประชาชนทั่วไป ดำเนินการออกอากาศ ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00-18.00 น. มีผังรายการการออกอากาศ ดังแสดงในภาพ 3-4 (ธีรชาติ พจนมณี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 13 กันยายน 2553)

เวลา	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์
08.00-09.00 น.	แนวทางการศึกษาและพัฒนาอาชีพ ครูจริพัฒนา ถิ่นทอง นายเผ่าพันธุ์ พุ่มสุวรรณ ครูอิสระ ณรงค์ฤทธิ์ ครูกิตติสุนทร เตียววัฒนาตระกูล คณะกรรมการ อชท.				
09.00-10.00 น.	ชีวิตวัยใส โดย ดิเจไอเอเล่ (นายอภิชัย สุคันธเมศ)				
10.00-11.00 น.	แผนกสารสนเทศ	แนะแนว หมอขวัญ	แผนกช่างเชื่อม	แผนกก่อสร้าง แผนกโยธา	แผนกช่างไฟฟ้า แผนกช่างอิเล็กทรอนิกส์
11.00-12.00 น.	เพลงสบายสบาย สไตล์เพื่อชีวิต โดย ดิเจเอก คนกันเอง (ครูวัญญา ไชยเสน)				
12.00-13.00 น.	ถ่ายทอดข่าวภาคเที่ยง				
13.00-14.00 น.	โลกดนตรี โดย ดิเจพาย (นายณนัทพัฒน์ ตีติน)				
14.00-15.00 น.	อาชีพะปริทรรศน์	สารพัดช่างปริทรรศน์	ปาริชาติ พาเพลิน	สาระน่ารู้จากวิทยาลัยศิลปะ	ปาริชาติ พาเพลิน
15.00-16.00 น.	ฟังสบายสบาย สไตล์จุ่มจิม โดย ดิเจจุ่มจิม (นางวัลยา พินเดช)				
16.00-17.00 น.	เล่าเรื่องเมืองคอน โดย ดิเจอัส โดย ดิเจอัส (นายศุภกฤต เสรีพงศ์)ดิเจเนก (นายพัสกร ชูแก้ว)				
17.00-18.00 น.	ไอเดิลมิวสิก โดย ดิเจโพธิ์ (นายธีรภาพ นวลพลับ)				

ภาพ 3 ผังรายการสถานีวิทยุเพื่อการศึกษและพัฒนาอาชีพ FM 107.00 MHz. (วันจันทร์-ศุกร์) เดือนกันยายน พ.ศ. 2553

ที่มา. จากการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ธีรชาติ พจนมณี, 13 กันยายน 2553.

เวลา	เสาร์	อาทิตย์
08.00-09.00 น.	แควงการศึกษา และพัฒนาอาชีพ	
	รองผู้อำนวยการวิทยาลัยฯ สุนทร แซ่บ่าง	รองผู้อำนวยการวิทยาลัยฯ ธีรชาติ พจนมณี
09.00-10.00 น.	วัยคิดกับครูชน โดย ครูชวนชม ลิ่มทอง	
10.00-11.00 น.	คลื่นสีขาว โดย ดีเจบอม (นายธนชัย ชอบธรรม)	
11.00-12.00 น.	ท่องเทียววันหยุด โดย ดีเจบอล (นายอธิพันธ์ แก่นแก้ว)	
12.00-13.00 น.	ถ่ายทอดข่าวภาคเที่ยง	
13.00-14.00 น.	เพลงของ โดย ดีเจसन (นายนันท์ชัย รัตนวิก)	
14.00-15.00 น.	รักใคร่และเรียนรู้ โดย กลุ่มเยาวชนมหาสดัม	
15.00-16.00 น.	สี่สัน ผู้หญิง ผู้หญิง โดย เครือข่ายนักศึกษา วอศ.นศ.	
16.00-18.00 น.	พลังอาชีพะ โดย นายณัฐพร การิกาญจน	

ภาพ 4 ผังรายการสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและพัฒนาอาชีพ FM 107.00 MHz. (วันเสาร์-อาทิตย์) เดือนกันยายน พ.ศ. 2553

ที่มา. จากการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, โดย ธีรชาติ พจนมณี, 13 กันยายน 2553.

ทั้งนี้กล่าวได้ว่า วิทยุชุมชนจะเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะไม่เป็นเพียงผู้รับสารเท่านั้น แต่จะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารด้วย โดยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในสถานีวิทยุชุมชนแต่ละแห่ง จะแตกต่างกันตามบริบทและสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ สถานีวิทยุชุมชนที่ยึดหลักวิทยุชุมชนสากลจะไม่มีแสวงหาผลกำไร และผลิตรายการวิทยุที่มีความหลากหลาย ไม่ได้เน้นแต่เรื่องความบันเทิง แต่ให้สาระความรู้กับประชาชนด้วย

ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล

ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual difference theory) ได้รับการพัฒนา มาจากแนวความคิดเรื่องสิ่งเร้าและการตอบสนอง (stimulus-response) หรือทฤษฎี เอส. อาร์. (S-R theory) และนำมาประยุกต์ใช้ เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่า ผู้รับสารแต่ละคน มีความแตกต่างกันในทางจิตวิทยา เช่น ทักษะคิด ค่านิยม และความเชื่อ ดังนั้น แต่ละบุคคล จึงให้ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารหรือตีความหมายข่าวสารจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน ผู้ที่ให้คำอธิบายทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล มีดังนี้

De Fleur (1989, p. 173) อธิบายว่า ผู้รับสารที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันหลายประการ จึงมีความสนใจต่อข่าวสารแตกต่างกัน คือ บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพ และสภาพทางจิตวิทยา ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนี้ เป็นเพราะบุคคลมีการเรียนรู้จาก สังคมแตกต่างกัน บุคคลที่อยู่ต่างสภาพแวดล้อมกัน จะได้รับการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม ที่แตกต่างกัน และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันนี้ ทำให้บุคคลมีทัศนคติ ความเชื่อ และบุคลิกภาพแตกต่างกัน

ปรมะ สตะเวทิน (2546, หน้า 112-116) อธิบายว่า ผู้รับสารที่มีลักษณะประชากร คล้ายกันย่อมมีทัศนคติ และพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน ลักษณะประชากรที่กล่าวมา คือ

1. อายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องความคิด และพฤติกรรม โดยทั่วไปแล้วคนที่มีอายุน้อยมักจะมีความคิดเสรีนิยม ยึดถืออุดมการณ์ และมองโลก ในแง่ดีมากกว่าคนที่มีอายุมาก สาเหตุที่มีความแตกต่างกันนี้เนื่องมาจากคนที่ต่างรุ่นต่างวัยกัน มีประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน จึงทำให้มีทัศนคติความรู้สึคนึกคิด และพฤติกรรม แตกต่างกัน ลักษณะการใช้สื่อมวลชนต่างกัน คนที่มีอายุมากมักจะใช้สื่อเพื่อแสวงหา ข่าวสารหนัก ๆ มากกว่าเพื่อความบันเทิง ในการฟังวิทยุก็เช่นกันคนที่มีความอายุมากกว่า มักจะฟังรายการที่หนัก ๆ ไม่ค่อยฟังดนตรีสมัยใหม่

2. เพศ ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทและกิจกรรมของคนสองเพศ ไว้ต่างกัน

3. สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ตลอดจนภูมิหลังของครอบครัว เป็นปัจจัยที่ทำให้คนมีวัฒนธรรมต่างกัน มีประสบการณ์ต่างกัน มีทัศนคติ ค่านิยมเป้าหมายและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ผู้ที่มีรายได้สูงมักจะใช้สื่อมวลชนมาก และมักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อแสวงหาข่าวสารหรือเรื่องราวที่หนัก ๆ เช่น อ่าน ดู หรือฟัง เรื่องการเมืองปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ เป็นต้น

4. การศึกษา เป็นปัจจัยที่ทำให้คนมีความคิด ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมแตกต่างกัน คนที่มีการศึกษาสูงจะได้เปรียบอย่างมากในการเป็นผู้รับสารคดี เพราะเป็นผู้มีความรู้กว้างขวางและเข้าใจสารได้ดี แต่จะเป็นคนที่ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ถ้าไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลเพียงพอ โดยทั่วไปแล้วคนที่มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อมวลชนมากกว่าคนที่มีการศึกษาน้อย และมักจะใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ในขณะที่คนมีการศึกษาน้อยมักจะใช้สื่อประเภทวิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ หากผู้มีการศึกษาสูงมีเวลาว่างพอก็จะใช้ทั้งสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ แต่หากมีเวลาจำกัดก็มักจะแสวงหาข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าสื่อประเภทอื่น

ดังนั้น ผู้รับสารที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันจะมีความสนใจ ความพึงพอใจ และความต้องการต่อสารและรายการวิทยุแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นพื้นฐานในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะประชากรกับความพึงพอใจและความต้องการรายการวิทยุชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสารจากสื่อมวลชน

การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ ปัจจุบันสื่อมวลชนเข้ามา มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มากขึ้น การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนจึงมีมากขึ้น เช่นกัน แต่การเปิดรับสารจากสื่อมวลชนของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคล โดยแนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสารจากสื่อมวลชนที่ผู้วิจัยศึกษา มีดังนี้

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ (Becker, 1978, p. 124)

1. การแสวงหาข้อมูล (information seeking) คือ กระบวนการที่บุคคลจะแสวงหาข่าวสาร เพื่อให้มีความทันเหตุการณ์คล้ายกับบุคคลอื่นในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

2. การเปิดรับข้อมูล (information receptivity) คือ กระบวนการที่บุคคลเปิดรับข่าวสารเพื่อสนองตอบความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น และความสนใจของตนเอง เช่น การเปิดรายการข่าวทางโทรทัศน์ หรือฟังรายการวิทยุ หากมีข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ตนเองสนใจก็จะเอาใจใส่เป็นพิเศษ

3. การเปิดรับประสบการณ์ (experience receptivity) คือ กระบวนการที่บุคคลจะเปิดรับข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการกระทำ หรือความต้องการเรียนรู้รู้อย่างใดอย่างหนึ่ง และทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่

สุพจน์ สกลธรรม (2552) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของผู้ฟังต่อการเปิดรับรายการวิทยุชุมชนเขตเทศบาลเมืองละหาน* เป็นการศึกษเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสาร พบว่า การเปิดรับสารนั้นมาจากเหตุผลหรือปัจจัย ดังนี้

1. ความเหงาเป็นเหตุผลทางจิตวิทยาที่ว่ามนุษย์ไม่ชอบอยู่ตามลำพัง ดังนั้นจึงพยายามที่จะรวมกลุ่มเพื่อสังสรรค์กับผู้อื่น แต่เมื่อไม่สามารถทำได้ก็ใช้วิธีอื่นแทน คือ การค้นหาสื่อต่าง ๆ แทน

2. ความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ การนำเสนอสารต่าง ๆ จึงมีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในเรื่องที่อยู่ใกล้หรือไกลตัว

3. ประโยชน์ใช้สอย โดยอาศัยหลักพื้นฐานว่ามนุษย์เป็นผู้เห็นแก่ตัว การรับข่าวสารจึงเพื่อสนองความต้องการใช้ประโยชน์ของตน ทั้งในด้านความสะดวกสบาย ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความจำเป็นต่อการใช้ และความสุขภาพสบายใจ

4. ลักษณะเฉพาะของสื่อ สื่อแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนกัน จึงตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร ไปคนละอย่าง อาทิ หนังสือพิมพ์ที่มีคุณสมบัติในการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีความละเอียด ปริมาณเนื้อหาที่มากและอยู่คงทน ในขณะที่สื่อโทรทัศน์ที่มีรูปแบบการนำเสนอที่ดึงดูดใจ เช่น สีสด การจัดวาง ออกแบบภาพ และเสียง เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคล ตามแนวความคิดของ Hunt and Ruben (อ้างถึงใน ปรมะ สตะเวทิน, 2541, หน้า 122-124) มีดังนี้

1. ความต้องการ (need) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งในกระบวนการเลือกของมนุษย์ คือ ความต้องการ ทั้งความต้องการทางกายและใจ ความต้องการระดับสูงและความต้องการระดับต่ำ เป็นตัวกำหนดการเลือกของเรา เราเลือกตอบสนองความต้องการของเรา เพื่อให้ได้ข่าวสารที่ต้องการ เพื่อแสดงรสนิยม เพื่อการยอมรับในสังคม เพื่อความพอใจ ฯลฯ

2. ทักษะและค่านิยม (attitude and value) ทักษะ คือ ความชอบ และมีใจโน้มเอียง (preference and predisposition) ต่อเรื่องต่าง ๆ ส่วนค่านิยม คือ หลักพื้นฐานที่เรายึดถือเป็นความรู้สึกที่ว่าเราควรจะทำหรือไม่ควรทำอะไรในการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและคน ซึ่งทักษะและค่านิยมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเลือกใช้สื่อมวลชน การเลือกข่าวสาร การเลือกตีความหมาย และการเลือกจดจำ

3. เป้าหมาย (goal) มนุษย์ทุกคนมีเป้าหมาย และกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิตในเรื่องต่าง ๆ เช่น อาชีพ การเข้าสมาคม การพักผ่อน เป็นต้น เป้าหมายของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เรากำหนดขึ้นนี้จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อมวลชน การเลือกข่าวสาร การเลือกตีความหมาย และการเลือกจดจำเพื่อสนองเป้าหมายของตน

4. ความสามารถ (capability) ความสามารถของเราเกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งรวมทั้งความสามารถด้านภาษามีอิทธิพลต่อเราในการที่จะเลือกรับข่าวสาร เลือกตีความหมาย และเลือกเก็บเนื้อหาของข่าวนั้นไว้

5. การใช้ประโยชน์ (utility) โดยทั่วไปเราจะให้ความสนใจ และใช้ความพยายามในการที่จะเข้าใจ และจดจำข่าวสารที่เราสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม的开รับสารจากสื่อมวลชน สรุปว่า การรับข่าวสารต่าง ๆ ของผู้รับสารจะมีกระบวนการเลือกรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันไปตามลักษณะประชากร การใช้ประโยชน์ ความต้องการ ทักษะ ค่านิยม และลักษณะเฉพาะของสื่อมวลชน ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม的开รับสารจากสื่อมวลชน มาเป็นแนวทางเพื่อวิเคราะห์การวิจัยด้านพฤติกรรม的开รับสารจากรายการวิทยุชุมชน ได้แก่ ช่วงเวลาที่ฟัง ความถี่ในการฟัง ระยะเวลาที่ฟัง และวิธีการฟัง ว่ามีผลต่อความพึงพอใจและความต้องการรายการวิทยุชุมชนหรือไม่ อย่างไร

ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นทฤษฎีที่สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นการเปิดกว้างให้กับประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับสื่อมวลชน รวมถึงวิทยุชุมชนที่เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรีก ในสมัยนั้นพลเมืองกรีกสามารถมีส่วนร่วมโดยตรงในการตัดสินใจสาธารณะทุกเรื่อง โดยการเปิดอภิปรายชี้แจงข้อมูล และตัดสินใจลงคะแนนเสียงที่เรียกว่าเป็นรูปแบบประชาธิปไตย แต่เมื่อสังคมสมัยใหม่มีความใหญ่ขึ้น รูปแบบประชาธิปไตยโดยตรงเป็นไปได้ยาก จึงเกิดประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทน แต่การใช้ประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทนทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เนื่องจากตัวแทนไม่สามารถตัดสินใจได้ตามความต้องการของประชาชน ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยทางตรงควบคู่กับประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทน โดยเรียกการสื่อสารแบบนี้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (โชติมนต์ เจริญยศ, 2551, หน้า 9)

องค์การยูเนสโก (อ้างถึงใน อรวรรณ ปีลันธนโอบาท, 2544, หน้า 24) ให้ความหมายการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ไว้ในการประชุมที่เบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ปี ค.ศ. 1977 ว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมี 3 ระดับ ดังนี้

1. การเข้าถึงสื่อ หมายถึง การใช้สื่อเพื่อให้บริการแก่สาธารณชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกรายการ หรือเข้าไปจัดทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์กับตัวเอง ตราบเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมาย เป็นช่องทางที่ทำให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อรายการ หรือแสดงความต้องการด้วยวิธีการจัดการผลิตรายการที่มีความหลากหลาย
2. การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารมากขึ้น ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิดจนถึงการผลิต การจัดการในกระบวนการต่าง ๆ ทุกขั้นตอน
3. การจัดการด้วยตนเอง เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด โดยประชาชนเข้ามามีอำนาจในการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มคิด วางแผน กำหนดนโยบายการบริหาร และผลิตสื่อด้วยตัวเอง

โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติการใด ๆ มีความแตกต่างกันไป ซึ่ง White, Nair, and Croft (อ้างถึงใน สุระชัย ชูผลา, 2550 หน้า 28) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 2 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมเทียม (pseudo-participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมที่อำนาจการควบคุม หรือการตัดสินใจอยู่ที่ผู้วางแผน ผู้บริหาร และชนชั้นสูงในชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงรับฟังการวางแผนโครงการ และปฏิบัติตามแผน

2. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) หมายถึง การที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกันตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ และมีอำนาจในการควบคุมการปฏิบัติการต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานีวิทย์ชุมชนนั้น กาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้ศึกษาและแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้เป็น 3 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟัง ผู้ฟังวิทย์ชุมชนจะไม่ใช่เป็นผู้ฟังแต่อย่างเดียว แต่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างหลากหลาย เช่น รับฟังอย่างสม่ำเสมอ รายงานผลการฟังให้ทางผู้จัดรายการทราบ ดิชม เสนอแนะ และประเมินผลรายการ โทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ จดหมายมาเสนอแนะหัวข้อ ประเด็นเนื้อหา และประเด็นปัญหา ช่วยประชาสัมพันธ์วิทย์ชุมชน ฯลฯ

2. การมีส่วนร่วมในระดับผู้ผลิตรายการ หรือผู้ดำเนินรายการ เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นมา มีหลายรูปแบบตามความสนใจและโอกาสเงื่อนงำที่เอื้ออำนวยของประชาชน เช่น เป็นอาสาสมัครทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวท้องถิ่น ส่งข่าวสาร (แบบวิทย์ จส. 100) โดยคัดเลือกเนื้อหาข่าวสารที่น่าสนใจมานำเสนอ เป็นแขกรับเชิญ วิทยากร ผู้ให้สัมภาษณ์แบบบางโอกาสหรือแบบประจำ เป็นผู้ร่วมผลิตรายการ โดยช่วยเลือกประเด็น เลือกแง่มุมช่วยรวบรวมข้อเท็จจริง ซึ่งมีบทบาททั้งในขั้นตอนก่อน ระหว่าง หรือหลังการผลิต โดยอยู่ในฐานะอนุกรรมการ หรือคณะกรรมการผลิตเนื้อหารายการ

3. การมีส่วนร่วมในระดับบริหารงาน การมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นขั้นสูงสุดของการมีส่วนร่วม เช่น การเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารวิทย์ชุมชน มีบทบาทหลากหลาย ได้แก่ เป็นผู้วางแผนและนโยบายเกี่ยวกับวิทย์ชุมชน เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการแต่งตั้ง

คณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการเพิ่มลดช่วงเวลาออกอากาศ และเนื้อหา เป็นผู้วางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิทยุชุมชน

จุมพล รอดคำดี (2542) กล่าวว่า การใช้วิทยุเพื่อชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ วิทยุชุมชนต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชน โดยถือหลักว่าคนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นความต้องการร่วมกัน ไม่มีการแบ่งแยก เชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ของคนในชุมชน โดยยึดถือแนวทางการเสนอรายการ และข่าวสารของชุมชนเป็นหลักภายใต้แนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และเหตุการณ์ในท้องถิ่น เป็นหัวใจของการนำเสนอข่าวสาร และรายการ เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมจัดรายการ และสามารถเข้าไปบริหารจัดการหรือเป็นผู้ปฏิบัติในสถานีได้ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในสื่อวิทยุชุมชนให้เป็นไปตามแนวคิด และความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยยึดหลักกระบวนการทางประชาธิปไตย มีรัศมีการออกอากาศครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น โดยมีกำลังส่งไม่เกิน 1 กิโลวัตต์

วิทยุชุมชนถือเป็นสื่อมวลชนตามแนวคิดประชาธิปไตย (democratic media) เพื่อประชาชน โดยประชาชน ของประชาชน

แนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า วิทยุชุมชนที่แท้จริงตามหลักสากลต้องเป็นวิทยุชุมชนที่ส่งเสริม หรือสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสถานีวิทยุชุมชนในทุกระดับ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับวิทยุชุมชน จึงควรนำหลักการ หรือทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว หรือใช้เป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับวิทยุชุมชน

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสื่อ

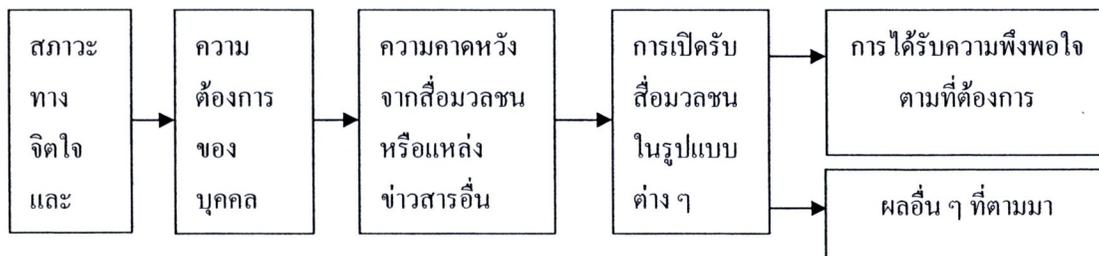
ทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสื่อ (uses and gratifications approach) เป็นทฤษฎีที่เน้นความสำคัญกับผู้รับสาร ในฐานะผู้กระทำการสื่อสาร กล่าวคือ ผู้รับสารเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ และเลือกรับสารเพื่อสนองตอบความต้องการ และความพึงพอใจของตนเอง ดังนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกมาของมนุษย์ สามารถอธิบาย

ได้ว่า เกิดขึ้นจากความต้องการ ซึ่งความต้องการของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน พฤติกรรมการเปิดรับสารจากสื่อมวลชนจึงแตกต่างกัน ทฤษฎีนี้จึงอธิบายถึงเหตุของความ ต้องการ แรงจูงใจ พฤติกรรม และความพึงพอใจที่มีความเชื่อมโยงกัน

Katz, Blumler, and Gurevitch (1974, pp. 24-27) อธิบายว่า การศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ คือ การศึกษาเกี่ยวกับสถานะของสังคมและจิตใจ ที่มีผลต่อความต้องการของบุคคลซึ่งนำไปสู่การคาดคะเนเกี่ยวกับสื่อและแหล่งที่มาของสาร การคาดคะเนนี้นำไปสู่ความแตกต่างกันในการใช้สื่อและพฤติกรรมอื่น ๆ ของแต่ละบุคคลยังผลให้เกิด ความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อ และผลอื่น ๆ ที่บางครั้งมิได้คาดหมายมาก่อน

สถานะทางสังคมและจิตใจที่แตกต่างกันทำให้มนุษย์มีความต้องการแตกต่างกัน ซึ่งความต้องการที่แตกต่างกันนั้นทำให้แต่ละคนคาดคะเนว่าสื่อแต่ละประเภทตอบสนองความพอใจได้แตกต่างกัน ดังนั้น ลักษณะของการใช้สื่อของบุคคลที่มีความต้องการไม่เหมือนกันจะแตกต่างกัน และความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อจะแตกต่างกันด้วย ผู้รับสารเลือกรับสารที่ทำให้ตนได้รับความพึงพอใจ และความพึงพอใจที่ได้รับจากสารนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการ และความสนใจของแต่ละบุคคลเป็นพื้นฐาน เช่น การเสนอรายการทางโทรทัศน์มักมีรูปแบบของรายการแตกต่างกัน การเลือกชมรายการขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ชมว่าต้องการอะไร บางคนต้องการข่าวสารสาระจึงเลือกชมข่าว ในขณะที่บางคนต้องการความบันเทิงจึงเลือก ละคร หรือเพลง

จากการศึกษาของ Katz et al. (1974) สามารถสร้างรูปแบบจำลองของทฤษฎีการใช้ประโยชน์และพึงพอใจจากสื่อ จากองค์ประกอบที่กล่าวมาได้ดังนี้

ภาพ 5 แบบจำลองของทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ

ที่มา. จาก *The Uses of Mass Communications Current Perspective on Gratifications Research* (p. 27), by E. Katz, J. G. Blumler, and M. Gurevitch, 1974, London: Sage.

McCombs and Becker (1979, pp. 51-52) กล่าวถึง การใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพอใจจากสื่อว่า มนุษย์จะใช้สื่อมวลชนก็เพื่อสนองความต้องการ ได้แก่ ต้องการรู้เหตุการณ์เพื่อให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ ให้ทันสมัย ต้องการการสื่อสารเพื่อช่วยในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ต้องการข้อมูลเพื่อประกอบการสนทนา พูดคุยในชีวิตประจำวัน ต้องการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือความเป็นไปที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว ต้องการการสื่อสารเพื่อเสริมความคิดเห็นหรือการสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้ว ต้องการความบันเทิง เพื่อความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายอารมณ์

McQuial (อ้างถึงใน สิริชัย สิริกาเย และกาญจนา แก้วเทพ, 2531, หน้า 110-112) ชี้ให้เห็นว่า สื่อมวลชนนั้นเกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นหรือความต้องการของสังคม แนวคิดนี้เป็นการนำสื่อมวลชนไปใช้เพื่อความพึงพอใจของผู้รับสาร โดยในทัศนะของผู้รับสาร มองว่าใช้สื่อมวลชนเพื่อตอบสนองความพึงพอใจ ดังนี้

1. ความต้องการสารสนเทศ เพื่อทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง สภาพปัจจุบันที่อยู่รอบตัว สภาพปัจจุบันของสังคมและโลก เพื่อแสวงหาข้อแนะนำในการปฏิบัติหรือความคิดเห็นในการตัดสินใจ สนองความอยากรู้อยากเห็น และความสนใจทั่วไป เพื่อสร้างความรู้สึที่มั่นคง โดยใช้ความรู้ที่ได้มาจากสื่อมวลชน

2. ความต้องการสร้างควมมีเอกลักษณ์ให้แก่บุคคล เพื่อหาแรงเสริมแก่ค่านิยม ส่วนบุคคล เพื่อหาแบบอย่างทางพฤติกรรม แสดงออกร่วมกับค่านิยมของคนอื่น ๆ (ในสื่อมวลชน) เพื่อเข้าใจตนเอง

3. ความต้องการรวมตัว และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเข้าใจในสภาพแวดล้อม ของผู้อื่น แสดงออกร่วมกับผู้อื่น และเกิดความรู้สึกในลักษณะที่เป็นเจ้าของ เพื่อนำไปใช้ ในการสนทนาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อใช้แทนเพื่อน เพื่อช่วยในการดำเนินตาม บทบาททางสังคม เพื่อสร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน และสังคม

4. ความต้องการความบันเทิง เพื่อผ่อนคลาย เพื่อหลีกเลี่ยง หรือหลีกเลี่ยงจาก ปัญหาต่าง ๆ เพื่อปลดปล่อยอารมณ์ และเพื่อความสนุกสนาน

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ เน้นความสำคัญของผู้รับสารในฐานะ เป็นผู้ทำการสื่อสาร ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ผู้รับสารเป็นผู้กำหนดว่าตนเอง ต้องการอะไร จึงตอบสนองความต้องการของตนเองเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ดังนั้น ผู้รับสารจะเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ และเลือกรับสารเพื่อสนองตอบความต้องการ ของตน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้ใช้สื่อถูกจงใจให้เชื่อว่าสื่อ นั้นจะทำหน้าที่ได้ตามที่ผู้ใช้สื่อ แต่ละคนต้องการ โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการใช้ประโยชน์จากการฟัง รายการวิทยุของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนจะการนำผลที่เกิดจากการฟังรายการ วิทยุชุมชนไปใช้ ทั้งในรูปแบบของการนำข้อมูลจากเนื้อหา มาใช้ประโยชน์เพื่อเหตุผล ทางด้านอารมณ์ ใช้ประโยชน์เพื่อเหตุผลทางสังคมอย่างไรบ้าง เช่น เพื่อความบันเทิง เพื่อติดตามข่าวสารต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และเพื่อ แสวงหาข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ทฤษฎีความพึงพอใจ

ทฤษฎีความพึงพอใจเป็นทฤษฎีด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ หรือความรู้สึก ของบุคคลที่แตกต่างกับความต้องการ และความคาดหวัง นักวิชาการที่ให้ความหมาย ของความพึงพอใจมีหลายท่าน แตกต่างกันบ้างแต่โดยสรุปแล้ว มีความใกล้เคียงกัน

ความหมายของความพึงพอใจ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 775) ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ในหนังสือ ชื่อ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ว่า หมายถึง พอใจ ชอบใจ

Oskamps (1984, pp. 174-177) ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ 3 นัย คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง สถานการณ์ที่เป็นผลจากการปฏิบัติภารกิจจริงได้เป็นไปตามที่บุคคลที่คาดหวังไว้

2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ

3. ความพึงพอใจ หมายถึง การทำงานได้เป็นไปตามหรือสนองต่อคุณค่าของบุคคล

George and Jones (อ้างถึงใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2552, หน้า 12) กล่าวว่า ความพึงพอใจในงาน คือ การรวมความรู้สึก และความเชื่อที่บุคคลมีเกี่ยวกับงาน

เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ (2540, หน้า 100) กล่าวว่า ความพึงพอใจในงานสัมพันธ์กับความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่องาน และผู้เป็นนายจ้าง เป็นภาวะของอารมณ์ในทางบวกที่มีผลเกิดขึ้นต่อเนื่องจากการประเมินประสบการณ์ในงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 122) กล่าวว่า ความพึงพอใจในงาน เป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และได้รับผลตอบแทนที่พึงพอใจ ทำให้เกิดความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีขวัญและกำลังใจ

สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชติ โพธิ์ทอง (2542, หน้า 161) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นผลรวมของความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในสภาพต่าง ๆ

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542, หน้า 133) กล่าวว่า ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ทัศนคติ หรือความรู้สึกชอบ หรือไม่ชอบ โดยเฉพาะของผู้ปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกที่ดี หรือทัศนคติของบุคคล มักเกิดขึ้นเมื่อได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนต้องการ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ศึกษาความพึงพอใจรายการวิทยุชุมชน โดยอธิบายว่าเป็นความรู้สึกทางบวก หรือความรู้สึกที่ดีของประชาชนที่มีต่อรายการวิทยุชุมชนที่ตนเองได้ฟังในปัจจุบัน ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหารายการ การนำเสนอ ความน่าเชื่อถือของข่าวสาร ช่วงเวลา

ในการออกอากาศ ระยะเวลาการออกอากาศ ความชัดเจนของคลื่นความถี่ ผู้ดำเนินรายการ การใช้ภาษา การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด และการแสดงความคิดเห็นในรายการ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

นักวิชาการ ได้พัฒนาทฤษฎีที่อธิบายองค์ประกอบของความพึงพอใจ และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับปัจจัยอื่น ไว้หลายทฤษฎี ดังนี้

Korman (อ้างถึงใน สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง, 2542, หน้า 161-162) ได้จำแนกทฤษฎีความพึงพอใจในงานออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีการสนองความต้องการ ทฤษฎีนี้ถือว่า ความพึงพอใจในงานเกิดจากความต้องการส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อผลที่ได้รับจากงานกับการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายส่วนบุคคล

2. ทฤษฎีการอ้างอิงกลุ่ม ทฤษฎีนี้ถือว่า ความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณลักษณะของงานตามความปรารถนาของกลุ่ม โดยสมาชิกใช้กลุ่มเป็นแนวทางในการประเมินผลการทำงาน

Mumford (อ้างถึงใน สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง, 2542, หน้า 162) จำแนกความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจงาน จากผลการวิจัยออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มความต้องการทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ Maslow, Herzberg และ Likert โดยมองความพึงพอใจงานเกิดจากความต้องการของบุคคลที่ต้องการความสำเร็จของงาน และความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น

2. กลุ่มภาวะผู้นำมองความพึงพอใจงานจากรูปแบบและการปฏิบัติของผู้นำที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แก่ Blake, Mouton และ Fiedler

3. กลุ่มความพยายามต่อรางวัล เป็นกลุ่มที่มองความพึงพอใจจากรายได้ เงินเดือน และผลตอบแทนอื่น ๆ กลุ่มนี้ ได้แก่ กลุ่มบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ (Manchester Business School)

4. กลุ่มอุดมการณ์ทางการจัดการ มองความพึงพอใจจากพฤติกรรมกรรมการบริหารงานขององค์กร ได้แก่ Crozier และ Coulter

5. กลุ่มเนื้อหาของงานและการออกแบบงาน มองว่าความพึงพอใจงานเกิดจากเนื้อหาของตัวงาน กลุ่มแนวคิดนี้มาจากสถาบันทาวิสตอค (Tavistock Institute) มหาวิทยาลัยลอนดอน

Greene and Craft (อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553, หน้า 129-130) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในงาน พบว่า มีการแบ่งกลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในงาน ดังนี้

1. กลุ่มแนวคิดของ Vroom กล่าวว่า ความพึงพอใจทำให้เกิดการทำงาน โดยเชื่อว่า ผู้ที่มีความสุขในการทำงาน หรือทำงานด้วยความพึงพอใจจะทำให้ผลงานออกมาดี
2. กลุ่มแนวคิดของ Porter และ Lawler กล่าวว่า การทำงานทำให้เกิดความพึงพอใจ และผลงานที่ดีเกิดจากการทำงานที่สร้างความพึงพอใจให้กับคำทำงาน
3. กลุ่มแนวคิดของ Brayfield และ Crockett กล่าวว่า รางวัลเป็นปัจจัยของความพึงพอใจในงาน โดยมองว่ารางวัลหรือสิ่งตอบแทนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และเกิดผลงานด้วย

จากแนวคิด และทฤษฎีข้างต้น ได้กล่าวถึงความพึงพอใจในหลายแง่มุม โดยแบ่งความพึงพอใจเป็นกลุ่ม ๆ ตามความคิดของนักวิชาการ หากมองภาพรวมแล้ว มีความคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจึงนำมาเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจและความต้องการรายการวิทยุชุมชนในครั้งนี้

ทฤษฎีความต้องการ

ทฤษฎีความต้องการเป็นทฤษฎีด้านจิตวิทยา กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ว่าเป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นมาจากภายในตัวบุคคล ซึ่งความต้องการของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมนุษย์นั้นจะพยายามทำทุกทางเพื่อสนองตอบความต้องการ พฤติกรรมที่แสดงออกมาเมื่อเกิดความต้องการจะถูกกำหนดโดยแรงผลักดันในร่างกาย ซึ่งจะแตกต่างกันไป นักจิตวิทยาจำแนกทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการไว้หลายทฤษฎี ได้แก่ (1) ทฤษฎีความต้องการ E. R. G. (2) ทฤษฎีความต้องการของ Murray และ McClland และ (3) ทฤษฎีความต้องการการสื่อสาร

ทฤษฎีความต้องการ E. R. G.

Alderfer (อ้างถึงใน สมยศ นาวิกาน, 2543, หน้า 307-309) ได้ปรับปรุงทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow เป็นความต้องการ 3 ระดับ โดยเรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎี E. R. G. (Existence-Relatedness-Growth) มีรายละเอียดดังนี้

1. ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ (Existence Needs--E) คือ ความต้องการทางร่างกาย และความปลอดภัย ความต้องการรายได้ สวัสดิการ และสภาพแวดล้อมการทำงาน
2. ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs--R) คือ ความต้องการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในสถานที่ทำงาน
3. ความต้องการเจริญเติบโต (Growth Needs--G) คือ ความต้องการภายใน เพื่อการพัฒนาส่วนบุคคล ความต้องการของบุคคลที่จะเจริญเติบโต พัฒนา และใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ด้วยการแสวงหาโอกาส และการเอาชนะความท้าทายใหม่ ๆ

ทฤษฎี E. R. G. มีข้อสมมติฐาน 3 ประการที่เป็นกลไกสำคัญอยู่ คือ (สมยศ นาวิกาน, 2543, หน้า 309-310)

1. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนอง (need satisfaction) คือ หากความต้องการระดับใดได้รับการตอบสนองน้อย ความต้องการประเภทนั้นจะมีอยู่สูง เช่น ถ้าพนักงานได้รับการตอบสนองด้านเงินน้อยเกินไป ความต้องการด้านเงินเดือนจะสูง
2. ขนาดของความต้องการ (desire strength) คือ เมื่อความต้องการประเภทที่อยู่ต่ำ (เช่น ความต้องการด้านความอยู่รอด) ได้รับการตอบสนองมากพอแล้ว จะทำให้ความต้องการประเภทที่อยู่สูงกว่า (เช่น ความต้องการก้าวหน้าและเติบโต) มีมากยิ่งขึ้น เช่น ถ้าหัวหน้างานได้รับการตอบแทนด้านค่าจ้างและอื่น ๆ (ความต้องการอยู่รอด) มากพอแล้วนั้น หัวหน้างานคนนั้นจะได้รับการยอมรับ และนับถือจากเพื่อนร่วมงาน (ความสัมพันธ์ทางสังคม)
3. ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนอง (need frustration) คือ เมื่อความต้องการประเภทที่อยู่สูงมีอุปสรรคขัดขวางได้รับการตอบสนองน้อย จะทำให้ความต้องการที่อยู่ต่ำกว่ามีความสำคัญมากขึ้น เช่น ถ้าหัวหน้างานไม่มีโอกาสได้เปลี่ยนตำแหน่ง หรือทำงานที่ท้าทายมากกว่า (ความต้องการก้าวหน้าและเติบโต) หัวหน้างานคนนี้จะหันมาสนใจ

และต้องการที่จะได้รับความอบอุ่นสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเพื่อนร่วมงานและลูกน้องแทน
(ความสัมพันธ์ทางสังคม)

ทฤษฎีความต้องการของ Murray และ McClland (Murray's needs and McClland's learned needs)

Murray (อ้างถึงใน Wikie, 1996, p. 144) ให้คำจำกัดความของความต้องการไว้ว่า ความต้องการเป็นพลังผลักดันที่เกิดขึ้นในความคิดของมนุษย์ มีอิทธิพลในการรับรู้ของบุคคล และทำให้เกิดการกระทำที่จะทำให้ความไม่พึงพอใจเปลี่ยนเป็นความพึงพอใจได้ ความต้องการอาจเกิดขึ้นได้จากสิ่งเร้าภายใน และภายนอกตัวบุคคล และความต้องการขึ้นอยู่กับลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลคนนั้นด้วย แบ่งความต้องการซึ่งส่วนใหญ่ ความต้องการทางสังคม หลักการแบ่งความต้องการของเขาตั้งอยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานที่ว่า ความต้องการเป็นแรงจูงใจพื้นฐานที่ทำให้เกิดการกระทำ

นอกจากนี้ Murray ยังแบ่งความต้องการออกเป็น 20 ประเภท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความต้องการทางสังคม หลักการแบ่งความต้องการของเขาตั้งอยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานที่ว่า ความต้องการเป็นแรงจูงใจพื้นฐานที่ทำให้เกิดการกระทำ ความต้องการดังกล่าว ได้แก่ ความอบอุ่นตน ความสำเร็จ ความผูกพัน หรือมีสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ความก้าวร้าว ความเป็นอิสระ การรักษาไว้ซึ่งความเคารพตนเอง ความปกป้อง ความเคารพผู้อื่น ความมีอำนาจเหนือ การแสดงออก การหลีกเลี่ยงอันตราย การรักษาหน้า การให้ความช่วยเหลือ ความมีระเบียบ ความต้องการบันเทิง และการละเล่น การปฏิเสธ การแสวงหาความเร้าใจทางเพศ ความต้องการความช่วยเหลือ และความเข้าใจ

ความต้องการเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นความต้องการทางสังคม หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า ความต้องการที่เรียนรู้มา (instrumental) เพราะมักถูกกระตุ้นขึ้นมาเมื่ออยู่กับบุคคลอื่น และความต้องการเหล่านี้ทำให้รู้ว่า เราควรมีพฤติกรรม หรือการกระทำอย่างไร จึงจะดีที่สุด โดยปกติความต้องการเหล่านี้จะเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันเพื่อก่อให้เกิดพฤติกรรม

จากทฤษฎีความต้องการของ Murray นั้น McClland (อ้างถึงใน พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช, 2546, หน้า 43-45) ได้พัฒนาทฤษฎีดังกล่าว โดยมีชื่อทฤษฎีว่า ทฤษฎี

ความต้องการของ McClelland ซึ่งสรุปว่า มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานซึ่งได้มาจากการเรียนรู้ 3 ประการ คือ

1. ความต้องการอำนาจ (power needs) คือ ความต้องการที่จะควบคุมสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวบุคคล อาจเป็นวัตถุหรือบุคคลอื่น โดยมีเป้าหมาย คือ อิทธิพลที่เหนือกว่าหรือชี้นำผู้อื่นได้ ความต้องการนี้เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 ความต้องการเชิงบวก เป็นผลมาจากการต้องการอำนาจที่เป็นแรงบันดาลใจหรือชักจูงใจให้กระทำ เช่น การออมเงินของเพื่อนเพื่อซื้อสิ่งที่เขาต้องการ ทำให้วัยรุ่นนำไปเป็นแบบอย่าง

1.2 ความต้องการในเชิงลบ เป็นผลมาจากความต้องการอยู่เหนือ และได้รับการยอมรับจากผู้อื่น เช่น เจ้านายใช้อำนาจสั่งให้ลูกน้องปฏิบัติตามที่ตนสั่ง

2. ความต้องการเกี่ยวข้อง หรือผูกพันกับกลุ่ม (affiliation needs) ความต้องการนี้เป็นความต้องการทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างมาก ความต้องการในลักษณะนี้รวมไปถึงความต้องการความเป็นเพื่อน ความต้องการเป็นที่ยอมรับ และความต้องการเป็นเจ้าของ ผู้ที่มีความต้องการด้านนี้สูงมักมีพฤติกรรมผูกติดกับสังคมและผู้อื่น จึงมีพฤติกรรมที่เป็นมิตร การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม

3. ความต้องการความสำเร็จ (achievement needs) บุคคลที่มีความต้องการด้านนี้สูงมักมีพฤติกรรมที่นำตนเองไปสู่จุดหมายที่ต้องการ เป็นความต้องการความสำเร็จในการทำงาน บุคคลประเภทนี้มักมีความมั่นใจในตนเอง ชอบความเสี่ยง ชอบสถานการณ์ที่แสดงความสามารถได้ และมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหา ดังนั้น จึงชอบกิจกรรมที่ทำให้เขาประเมินคุณค่า และความสามารถตนเองได้

ความต้องการการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อมนุษย์ เพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เมื่อมีการถ่ายทอดข้อมูลจากคน หรือกลุ่มไปยังอีกคน หรือกลุ่มหนึ่ง

กิติมา สุรสนธิ (2548, หน้า 239) กล่าวว่า iva ความต้องการการสื่อสารจึงเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งที่เป็นผู้ ส่งสาร และผู้รับสาร เนื่องจากบุคคลต้องใช้ข้อมูลข่าวสารในการดำรงชีวิต ในด้านการใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อยืนยัน ตัดสินใจ

ในการแสดงพฤติกรรม หรือการกระทำต่าง ๆ และใช้การสื่อสารเพื่อแสวงหาสิ่งต่าง ๆ หรือประโยชน์ที่ตนเองต้องการ

ลักษณะของความต้องการการสื่อสารจะมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีการบัญญัติ หรือตราเป็นกฎหมาย เนื่องจากในแต่ละบุคคลย่อมมีความต้องการการสื่อสารที่แตกต่าง กันไป ซึ่งแตกต่างกับสิทธิการสื่อสารที่จะมีการกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ กล่าวคือ บุคคลจะถูกจำกัดขอบเขตในด้านสิทธิ เสรีภาพการสื่อสาร โดยกำหนดเป็นกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติ

เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อความต้องการการสื่อสาร เพราะในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น จึงทำให้มนุษย์ต้องการข่าวสาร เพิ่มมากขึ้น ต่างจากอดีตที่มีการใช้เทคโนโลยีน้อย จึงทำให้เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เท่านั้น นอกจากนี้ เทคโนโลยียังเป็นสิ่งที่ช่วยตอบสนองความต้องการการสื่อสารของ มนุษย์ เนื่องจากมนุษย์รู้ว่าตนเองต้องการอะไร จึงใช้เทคโนโลยีมาช่วยสนองตอบ ความต้องการนั้น เพราะการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ยืนยันสถานภาพ ของตนเอง และสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ดังนั้น มนุษย์จึงมีฐานะ เป็นทั้งผู้กำหนดความต้องการ และผู้ที่คาดหวังจะได้รับการตอบสนองความต้องการ ทางการสื่อสารด้วย

ความต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคลของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นแรงผลักดัน ให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการ และความต้องการของ แต่ละบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยเฉพาะตนของบุคคลนั้น เช่น วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความสนุกสนาน ร่าเริง มักจะชอบเปิดรับข่าวประเภทบันเทิง ส่วนผู้ใหญ่จะเปิดรับข่าวประเภทสาระความรู้ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นการสื่อสารประเภท สื่อมวลชน ที่ผู้ดำเนินรายการส่งข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ผ่านคลื่นวิทยุไปยังมวลชน ดังนั้น จึงต้องทราบถึงความต้องการของมวลชนหรือกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้ฟังรายการวิทยุชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดเตรียมเนื้อหา หรือรูปแบบรายการ สำหรับการดำเนินรายการวิทยุ รวมทั้งทำให้รายการวิทยุน่าสนใจ

จากการศึกษาทฤษฎีความพึงพอใจ ทฤษฎีความต้องการ และทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสื่อ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กับ ความต้องการ เพราะเมื่อมีความต้องการเกิดขึ้นมนุษย์จะเกิดความคาดหวัง และเปิดรับสื่อมวลชน เพื่อสนองตอบความต้องการนั้น และส่งผลให้เกิดความพึงพอใจตามมา จะเห็นได้จาก แบบจำลองของทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียง

รูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายหลักของสถานีวิทยุกระจายเสียง ซึ่งปัจจุบันรูปแบบรายการวิทยุมีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ฟังในกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อไม่ให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย ผู้ที่กล่าวถึงการจัดรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียง มีดังนี้

อุษณีย์ ศิริสุนทร ไพบูลย์ (2552, หน้า 134-138) ได้แบ่งรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงออกเป็น 13 รูปแบบ ดังนี้

1. รายการพูดคุย (straight talk programme) คือ รายการที่มีผู้ดำเนินรายการ เป็นผู้พูดคุยกับผู้ฟัง โดยผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้พูดเพียงผู้เดียว ส่วนผู้ฟังทางบ้าน เป็นผู้รับสาร เสมือนว่าผู้ฟังเป็นคู่สนทนา เพียงแต่ไม่มีโอกาสพูดโต้ตอบ โดยทั่วไปเนื้อหาของรายการแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เรื่องที่พูดคุยได้ง่าย มักเป็นเรื่องที่ผู้ดำเนินรายการ มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ โดยตรง และเรื่องที่พูดคุยได้ยาก เป็นเรื่องที่ผู้ดำเนินรายการ ไม่คุ้นเคย หรือไม่มีประสบการณ์ตรง
2. รายการสนทนา (conversational programme) หมายถึง รายการพูดคุยที่มีผู้ดำเนินรายการตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดำเนินรายการ ควบคุมให้การสนทนา เป็นไปในแนวทางที่กำหนด เชื่อมโยงประเด็นและเป็นผู้พูดกับผู้ฟังโดยตรง ส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นผู้ร่วมรายการ
3. รายการสัมภาษณ์ (interview programme) หมายถึง รายการที่มีผู้พูดตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาถามปัญหากัน ไขข้อข้องใจให้ผู้ฟัง โดยฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ตั้งคำถาม

หรือสัมภาษณ์ตามที่จัดเตรียมเป็นลำดับเอาไว้ อีกฝ่ายจะเป็นผู้ตอบคำถามหรือให้คำสัมภาษณ์

4. รายการอภิปราย (panel discussion หรือ discussion programme) หมายถึง รายการพูดอีกลักษณะหนึ่งที่ไม่ใช่การพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรง แต่เป็นการพูดคุยที่แสดงความคิดเห็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในทัศนะหรือมุมมองของแต่ละคนที่แตกต่างกัน จึงมาร่วมแสดงความคิดเห็นทีละคนอย่างมีระเบียบ โดยมีผู้ดำเนินรายการอภิปรายเป็นผู้ควบคุมให้รายการเป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้นำการอภิปราย และเน้นหรือสรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมอภิปรายตามสมควร แต่ไม่ร่วมอภิปรายด้วยเหมือนรายการสนทนา รายการนี้ประกอบด้วยผู้ดำเนินการอภิปราย 1 คน และผู้ร่วมอภิปรายประมาณ 2-4 คน

5. รายการสารคดี (documentary หรือ feature programme) หมายถึง รายการลักษณะเล่าเรื่อง บรรยายความรู้ หรือเล่าเรื่องจากประวัติศาสตร์ บทประพันธ์ วรรณคดี อาจใช้ดนตรีประกอบหรือใช้การแสดงคล้ายละคร

6. รายการนิตยสารทางอากาศ (magazine programme) หมายถึง รายการที่มีหลายเรื่องหลายรส มีรูปแบบรวมกันในรายการเดียว แต่นำเสนอในลักษณะเชื่อมโยงเรื่องราวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้ฟังส่วนใหญ่จะสับสนเกี่ยวกับรายการนิตยสารทางอากาศกับรายการสารคดีว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ความแตกต่างของรายการทั้งสองนี้คือ รายการนิตยสารทางอากาศมีหลายเรื่องในรายการเดียว แต่รายการสารคดีมีเพียงเรื่องเดียว

7. รายการข่าว (news programme) หมายถึง รายการที่รายงานเหตุการณ์ หรือเพื่อแจ้งเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เช่น ข่าวในพระราชสำนัก ข่าวท้องถิ่น ข่าวต่างประเทศ ข่าวสังคม วิธีการเสนอข่าวอาจรายงานจากสถานที่เกิดเหตุการณ์จริง หรืออาจเรียบเรียงแล้วนำมาอ่านออกอากาศ การรายงานข่าวอาจแยกประเภทตามเนื้อหาข่าว เช่น ข่าวพระราชสำนัก ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการศึกษา ข่าวสังคม ข่าวบันเทิง เป็นต้น และในการรายงานข่าวทางวิทยุกระจายเสียงควรรายงานให้สั้น ชัดเจน เข้าใจง่าย มีหัวข้อข่าวให้รู้ว่าเป็นเรื่องอะไร และมีรายละเอียดครอบคลุมชัดเจนว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม และอย่างไร

8. รายการบรรยายเหตุการณ์ (commentary programme) หมายถึง รายการที่เป็น การรายงานเหตุการณ์อีกลักษณะหนึ่งที่ต่างจากการรายงานข่าว กล่าวคือ เป็นการรายงาน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และรายงานขณะที่เหตุการณ์นั้นกำลังดำเนินอยู่ โดยผู้ดำเนินรายการ เป็นผู้บรรยายหรือถ่ายทอดให้ฟัง อาจมีเสียงประกอบจริงจากเหตุการณ์ โดยเป็นการบรรยาย สิ่งที่เห็น หรือมีการวิจารณ์เพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพตาม รายการประเภทนี้มักเป็นรายการ ที่เกิดในกรณีที่มีเหตุการณ์สำคัญ เช่น การถ่ายทอดพระราชพิธี รวมถึงกรณีที่มีเหตุการณ์ ฉุกเฉิน อุบัติเหตุร้ายแรง และภัยพิบัติ เป็นต้น

9. รายการตอบปัญหา (quiz programme) หมายถึง รายการประเภทนี้มีหลายลักษณะ เช่น เชิญผู้ฟังร่วมแข่งขันตอบปัญหาต่าง ๆ หรือเปิดโอกาสให้ผู้ฟังจะมีโอกาสร่วมรายการ และหาคำตอบของตัวเองไปพร้อมกับรายการ เป็นการส่งเสริมให้เกิดความรู้ความคิด ผู้ดำเนินรายการจะถามปัญหาแล้วให้ผู้ฟังตอบปัญหากลับมาทางโทรศัพท์ เป็นการใช้ สื่อวิทยุกระจายเสียงแบบสองทาง (two-way communication) หรืออีกลักษณะหนึ่ง คือ เป็นการถามข้อข้องใจทีละเรื่อง ผู้ดำเนินรายการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังถามปัญหาโดยใช้ จดหมายหรือ โทรศัพท์ หลังจากนั้นผู้ดำเนินรายการจะตอบปัญหา หรือไขข้อข้องใจ ต่าง ๆ ทางวิทยุกระจายเสียง

10. รายการเพลง (music programme) เป็นรายการที่มุ่งให้ความบันเทิง โดยการเปิดเพลงเป็นเนื้อหาหลัก โดยมีการรายงานข่าวบ้างเล็กน้อย ถือเป็นรายการ ที่ได้รับความสนใจ และมีผู้นิยมฟังมาก การจัดรายการเพลงให้น่าฟัง และเป็นที่ยอมรับนั้น รายการเพลงต้องมีความเป็นเอกภาพ คือ ในรายการหนึ่งควรจัดเพลงเฉพาะประเภทใด ประเภทหนึ่ง เช่น ประเภทเพลงลูกทุ่ง ไทยสากล หรือสากล ไม่ควรจัดรายการเพลง ที่มีเพลงหลายประเภทปนกัน

11. รายการละครวิทยุ (radio drama programme หรือ radio plays) หมายถึง รายการที่นำเสนอในรูปแบบการแสดงบทบาทสมมติ โดยสอดแทรกเนื้อหาวิชาการ ความรู้ ความบันเทิงด้วยศิลปะต่าง ๆ ทางการใช้เสียง โดยใช้เทคนิคหลาย ๆ อย่างประกอบกัน แสดงให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ ความเข้าใจ ความรู้สึกคล้อยตาม จึงเป็นรายการที่ได้รับความ นิยมมากในอดีต ปัจจุบันเนื่องจากมีละครทางโทรทัศน์ ทำให้ความนิยมรายการ ละครวิทยุลดลง

12. รายการปกิณกะ (variety programme) เป็นการเสนอเรื่องราวต่าง ๆ หลายเรื่องให้อยู่ในรายการเดียวกัน เรียกว่า Combination เช่นเดียวกับรายการนิตยสาร แต่รายการปกิณกะแต่ละตอน แต่ละเรื่องนำเสนอแบบไม่เชื่อมโยงกัน เป็นการนำเสนอเนื้อหาหลายรูปแบบมาผสมกันไม่มีความเป็นเอกภาพ เช่น รายการประเภทเกมโชว์ รายการตลก เป็นต้น

13. รายการสารละคร (docudrama programme) หรือรายการสารนิยาย เป็นรายการที่มุ่งให้ความรู้ และความบันเทิงพร้อมกัน ใช้รูปแบบของรายการละครวิทยุผสมกับรายการสารคดี โดยช่วงแรกเสนอรายการด้วยรูปแบบละคร หลังจากนั้นจึงยกประเด็นปัญหามาโต้ตอบกันด้วยเทคนิคของละคร โดยผูกเรื่องให้ผู้ฟังตระหนักว่าสิ่งนั้นคือปัญหา และเปิดให้ผู้ฟังรู้สึกว่ามีวิธีแก้ปัญหานั้นได้หลายวิธี ต่อจากนั้นเป็นช่วงของการแก้ปัญหา โดยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหลาย ๆ ท่านมาแสดงความคิดเห็น หรือใช้รูปแบบการไปสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้รู้มา รายการรูปแบบนี้ส่วนมากใช้ในรายการที่มุ่งให้การศึกษา แต่ทำรายการด้วยการให้ความบันเทิง หรือให้แง่คิดเพื่อไม่ให้น่าเบื่อเกินไป

จากผลการวิจัยของบัวฉิน โดทรพย์ (2550) ศึกษาเรื่อง *การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน ชมรมเครดิตรายานยนต์ (เครือข่ายจังหวัดสุราษฎร์ธานี)* พบว่า รูปแบบรายการวิทยุชุมชนเป็นรูปแบบที่ไม่ตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ฟังเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจผลิตรายการ ไม่มีรูปแบบที่เป็นสากลชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามจะมีลักษณะเป็นรายการนิตยสารทางอากาศ เพราะเสนอข่าวสารท้องถิ่นที่หลากหลาย รวมถึงเพลง และศิลปะพื้นเมือง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ฟังที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจะสนใจฟัง รูปแบบของรายการจะเป็นอย่างไรขึ้นกับคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนตัดสินใจ แม้กระทั่งการที่จะเสนอรายการ หรืออาสาสมัครเข้าร่วมดำเนินการ หรือมีส่วนในการผลิตข้อมูลต่าง ๆ รูปแบบรายการอาจจะประกอบด้วย

1. ข่าว ควรจะเสนอข่าวสำคัญที่สุดในวันนั้นด้วย แต่จะให้ความสำคัญที่ข่าวท้องถิ่นในจังหวัดและชุมชนหมู่บ้านเป้าหมาย รวมถึงข่าวบริการชาวบ้าน
2. ความรู้ด้านเกษตร สุขภาพอนามัย ภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นจริง ๆ ไม่ใช่เรื่องทั่วไป

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาท้องถิ่น และข้อเสนอในการแก้ไข ซึ่งอาจจะสะท้อนปัญหาจากชาวบ้านสู่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และใช้รายการเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาให้ชาวบ้าน รวมทั้งชี้แจงทำความเข้าใจด้วย

4. เพลง อาจเป็นเพลงพื้นเมือง เพลงลูกทุ่งเก่า ๆ หรือเพลงดังในอดีต หากมีการบอกที่มาที่ไปของเพลงด้วยก็จะดี เพราะกลุ่มเป้าหมายจะเน้นที่ผู้ใหญ่เป็นหลัก

5. สปอต และการเชื่อมโยงรายการ อาจใช้ภาษาถิ่นเพื่อความใกล้ชิดกับผู้ฟัง และช่วยจัดทำสปอตบริการชาวบ้านในงานบุญที่สำคัญ หรือร่วมรณรงค์ร่วมกัน เพลงนำรายการอาจใช้เพลงพื้นเมืองที่คณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนร่วมกับทางสถานีช่วยกันผลิต

รูปแบบรายการวิทยุชุมชนควรมีรูปแบบที่หลากหลาย ครอบคลุมความสนใจ ความต้องการ และผลประโยชน์ของคนทุกกลุ่ม และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนที่มีหลากหลายมิติ เช่น เรื่องการศึกษา การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน การส่งเสริมศิลปกรรม ศาสนา ความบันเทิง การละเล่น ประเพณีพิธีกรรม และปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เนื่องจาก การสื่อสารเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของชุมชน ดังนั้น รูปแบบรายการจึงควรให้สิทธิแก่คนในชุมชนดำเนินการให้สอดคล้องกับประเพณี และวัฒนธรรม หรือรสนิยมของชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียง

ผู้ดำเนินรายการถือเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุชุมชน ดังนั้น คุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้ดำเนินรายการวิทยุจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้รายการวิทยุ และสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ฟัง แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้ดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียง มีดังนี้

สุมน์ อยู่สิน (2535, หน้า 114-117) กล่าวถึง คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพของผู้ดำเนินรายการ ดังนี้

1. ต้องรู้งานของฝ่ายต่าง ๆ ในสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ตนสังกัดอยู่เป็นอย่างดี เพื่อให้เข้าใจการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการจัดรายการ

2. ต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และมีจินตนาการ เพราะงานจัดรายการเป็นงานศิลปะ คือ ศิลปะในการสร้างความชื่นชมให้แก่ผู้ฟัง ถ้าผู้จัดรายการไม่มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ก็ไม่สามารถแข่งขันกับสถานีวิทยุอื่นได้

3. ต้องเรียนรู้ความต้องการและรสนิยมของผู้ฟังส่วนใหญ่ ผู้ดำเนินรายการที่ดีต้องไม่ใช้ความชอบของตนเองเป็นเครื่องวัดว่าจะทำให้ผู้อื่นชอบตามไปด้วย แม้กล่าวว่าผู้ดำเนินรายการควรมีความคิดสร้างสรรค์ แต่ความคิดสร้างสรรค์นั้นต้องขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ฟัง

4. ผู้ดำเนินรายการต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ และยืนยันการตัดสินใจจากข้อมูลที่มีอยู่ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายนอก ได้แก่ การตลาด คู่แข่งขัน และผู้ฟัง ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายใน ได้แก่ นโยบายของสถานี งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรในการผลิต

5. ผู้ดำเนินรายการต้องสามารถคาดคะเนจำนวนผู้ฟัง และต้องรู้ลักษณะประชากรของผู้ฟัง เช่น อายุ เพศ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และที่อยู่อาศัยได้อย่างถูกต้อง โดยอาศัยข้อมูลจากการสำรวจวิจัยที่ผู้อื่นทำไว้หรือจัดทำขึ้นเอง

6. ผู้ดำเนินรายการต้องมีความขยัน ตั้งใจเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ และสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

7. ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพราะในการจัดรายการวิทยุจะต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นเสมอ และจะต้องทำร่วมกันเป็นคณะ จึงต้องสามารถทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ทั้งเพื่อนร่วมงาน และคนในชุมชนโดยรอบซึ่งในบางครั้งผู้ดำเนินรายการจำเป็นต้องติดต่อด้วย เพราะเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ

คุณสมบัติด้านการศึกษา และประสบการณ์ของผู้ดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียง ในฐานะสื่อมวลชนที่มีความสำคัญมาก เพราะสื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ความรู้ หรือให้การศึกษาแก่ผู้ฟังทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น ผู้ดำเนินรายการจึงควรเป็นผู้มีการศึกษามีความรู้กว้างขวาง เนื่องจากการศึกษาจะทำให้ผู้ดำเนินรายการมีโลกทัศน์กว้างสามารถมองปัญหาและวิเคราะห์เหตุการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง รวมทั้งทำให้เป็นผู้มีรสนิยมดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2531, หน้า 60-63) กล่าวถึง คุณสมบัติของเสียงที่เหมาะสมกับงานวิทยุกระจายเสียงไว้ ดังนี้

1. นำเสียงชัดเจน เสียงที่เหมาะสมสำหรับงานวิทยุกระจายเสียง ต้องมีความชัดเจน สื่อความหมายตามบทตามข้อความ หรือตามรูปแบบรายการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เมื่อผู้ฟัง ฟังแล้วสามารถแยกได้ว่าเป็นเสียงของเพศใด อายุเท่าไร กำลังถ่ายทอดข่าวสาร ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก อะไรให้ฟัง

2. อักษรวิธีถูกต้อง ภาษาทุกภาษาย่อมมีเอกลักษณ์และข้อกำหนดในการเขียน การอ่าน เมื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นเรื่องของเสียง ความสามารถในการอ่าน การพูดอย่างถูกต้องชัดเจนตามอักษรวิธี จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและสำคัญ โดยรวมถึงการรู้ที่จะเว้นวรรค เว้นช่วง การให้น้ำหนักในคำ ในข้อความที่ต้องถูกต้องตามไวยากรณ์ และสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องชัดเจน

3. ลีลาการนำเสนอ การนำเสนอด้วยลีลาที่น่าฟังเป็นเรื่องสำคัญของการเสนอทางวิทยุกระจายเสียง แม้ว่าอ่านหรือพูดได้ถูกต้องตามอักษรวิธี แต่ลีลาการนำเสนอไม่ดี ทำให้ขาดความน่าฟังไปได้ ลีลาการนำเสนอที่น่าฟัง คือ การพูดหรืออ่าน ต้องเป็นการพูดคุยหรือการเล่าอย่างมีจังหวะจะโคน การหยุด การต่อต่อตรงวรรคตามบท มีการทอดจังหวะ เน้นเสียงหรือลดเสียงเบาตามเนื้อความ

4. การให้อารมณ์ โดยธรรมชาติของมนุษย์อารมณ์มีส่วนสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับเสียงผู้เสนอเสียงทางวิทยุกระจายเสียงต้องระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อปฏิบัติหน้าที่อยู่หน้าไมโครโฟนต้องมีอารมณ์แจ่มใส สุขภาพ แต่เตรียมพร้อมที่จะจัด ปรับอารมณ์ ความรู้สึกตามบทที่จะต้องเสนอ

5. เสียงสื่อความหมายได้ เสียงที่เสนอในงานวิทยุกระจายเสียง คือ เสียงเพื่อการสื่อข่าวสาร ความรู้ อารมณ์ จินตนาการ ในกรณีที่เป็นการพูดหรือการแสดงเสียงนั้นต้องแฝงไปด้วยความชัดเจน ทั้งในนำเสียงและความหมาย

จากผลการวิจัยของเมธา คงวิบูลยวุฒิ (2546) ศึกษาเรื่อง การสำรวจสภาพการจัดรายการวิทยุชุมชนของสถานีกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดบุรีรัมย์ ความถี่ 101.75 MHz พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อความเชื่อถือของผู้จัดรายการและผู้ผลิตรายการที่ป้อนเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ และน่าเชื่อถือ ทำให้ประชาชน

มีความพึงพอใจติดต่อกันกับรายการวิทยุชุมชน เนื่องจากประชาชนมีความพึงพอใจ และเชื่อถือต่อผู้จัดรายการ ที่นำเสนอเนื้อหาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ย่อมมีพฤติกรรมการสื่อสาร รับข่าวสาร และมีส่วนร่วมในการจัดรายการ เนื่องจากตรงกับความต้องการของประชาชน

จากผลการวิจัยของอนุตรา พรวิดี (2547) ศึกษาเรื่อง *ความต้องการรายการวิทยุชุมชนของผู้ฟังในเขตปริมณฑลของกรุงเทพฯ* พบว่า ในกระบวนการสื่อสาร ผู้ดำเนินรายการถือเป็นผู้ส่งสาร ที่มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะว่าพฤติกรรมสื่อสารภายในสถานการณ์หนึ่ง ๆ นั้นจะนำไปในรูปแบบใด และมีผลอย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้กระตุ้นที่จะทำให้ผู้ฟังเกิดการตอบสนอง อย่างไรก็ตาม การทำให้ผู้ดำเนินรายการเป็นบุคคลที่สามารถดึงดูดใจผู้ฟังได้ คือ ผู้ดำเนินรายการต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม คุณสมบัติดังกล่าว ได้แก่ คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ คุณสมบัติด้านความรู้ ประสบการณ์ และคุณสมบัติด้านเสียง

จากแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียง สรุปว่า ผู้ดำเนินรายการต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม ได้แก่ คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพ คุณสมบัติด้านความรู้ และประสบการณ์ และคุณสมบัติด้านเสียง จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาว่า ประชาชนมีความต้องการผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนที่มีคุณสมบัติอย่างไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกจากแนวคิด ทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษาเรื่องความพึงพอใจและความต้องการรายการวิทยุชุมชนมีจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้รวบรวม และคัดเลือก ส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ โดยนำเสนอแยกเป็นหัวข้อตามตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะประชากร

สิริอร แก้วลาย (2548) ศึกษาเรื่อง *การเปิดรับ การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากการรับฟังรายการวิทยุชุมชนตำบลเขากอบ ของผู้ฟังในเขตตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง* ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์เพื่อความเพลิดเพลิน

และผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงานมากที่สุด รองลงมา คือ ใช้เป็นศูนย์กลาง ข่าวสารความบันเทิงของชุมชน และยังพบว่า ผู้ฟังรายการที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการวิทยุชุมชนตำบล-เขากอบไม่แตกต่างกัน และผู้ฟังรายการที่มีอาชีพต่างกัน จะมีการใช้ประโยชน์จากการเปิดรับฟังรายการวิทยุชุมชนตำบลเขากอบแตกต่างกัน ส่วนผู้ฟังรายการที่มีอายุ และอาชีพต่างกัน จะมีความพึงพอใจจากการเปิดรับฟังรายการวิทยุชุมชนตำบลเขากอบแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ (2550) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรับฟังวิทยุ ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนเทศบาลนครสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีการรับฟังวิทยุที่บ้าน โดยมีเหตุผลเพื่อความเพลิดเพลิน โดยเลือกฟังรายการตามเวลาที่สะดวก นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนที่มีลักษณะประชากรต่างกัน จะมีพฤติกรรมการรับฟังวิทยุแตกต่างกัน และประชาชนที่มีความคิดเห็นต่อประชาชนที่มีส่วนร่วมในจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนแตกต่างกัน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนเทศบาลนครสงขลาแตกต่างกัน

ผลการวิจัยของศิริอร แก้วลาย และวัตถุประสงค์ ซึ่งให้เห็นว่า ลักษณะประชากรที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ทำให้ผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนมีความสนใจ และรับฟังรายการวิทยุชุมชนแตกต่างกัน ตลอดจนการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการรับฟังแตกต่างกันออกไป สอดคล้องกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและความพึงพอใจสื่อ

บุษบา หินเขาวัว (2549) จัดทำ รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับ ข่าวสาร ทักษะคดี และการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุชุมชนตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 21-50 ปี จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ส่วนมากจะฟังวิทยุชุมชนที่บ้านในช่วงเย็น และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า วิทยุชุมชน FM 100.25 MHz. มีรูปแบบและเนื้อหาที่น่าสนใจและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม ผู้ดำเนินรายการมีความรู้ในเรื่องที่ดำเนิน

รายการเป็นอย่างดี เนื้อหารายการประกอบด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารของท้องถิ่น และความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม มีเนื้อหายืดหยุ่นไม่ตายตัว มีรูปแบบที่หลากหลายและน่าสนใจ ส่วนการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้ฟังก็เพื่อแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แจ้งข่าวสาร ขอความช่วยเหลือ ร้องเรียนร้องทุกข์ และเพื่อระบายความอัดอั้นใจ ตามลำดับ โดยใช้วิธีโทรศัพท์ ส่งจดหมาย และเดินทางมาด้วยตนเอง ที่สถานีวิทยุ ตามลำดับ

ปัญญา เรื่องเรียงกฤตฤทธิ (2546) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรับฟังรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้จักรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชเนื่องจากหมุนคลื่นมาเจอโดยบังเอิญ และชื่นชอบรายการการประกอบอาชีพด้านการเกษตรและการทำมาหากิน และต้องการให้ปรับปรุงรายการในด้านเนื้อหารายการมากที่สุด และพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน จะมีพฤติกรรมการรับฟังรายการ และความพึงพอใจจากการรับฟังรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชแตกต่างกัน และอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชแตกต่างกัน และพบว่า พฤติกรรมการรับฟังรายการกับความคิดเห็นต่อรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชมีความสัมพันธ์ในทางบวก เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการรับฟังรายการและความพึงพอใจจากการรับฟังรายการวิทยุชุมชนของคนโคราชมีความสัมพันธ์ในทางบวกเช่นกัน

พิชญ รัตนพล (2540) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการสื่อสาร ความคาดหวังผลประโยชน์ และความน่าเชื่อถือของรายการวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน: ศึกษากรณีสถานีวิทยุชุมชน ผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสาร ด้านระดับความคาดหวังผลประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมจากวิทยุชุมชน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสาร ส่วนระดับความน่าเชื่อถือด้านผู้ดำเนินรายการ และข้อมูลข่าวสารในสายตาของสมาชิกสถานีวิทยุชุมชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสาร

การศึกษางานวิจัยข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมการฟังรายการวิทยุชุมชน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ และความคาดหวังของผู้ฟัง รวมถึงรูปแบบรายการ

วิทยุชุมชนที่มีความหลากหลาย ครอบคลุมความสนใจ ความต้องการ และผลประโยชน์ของคนทุกกลุ่มทำให้รายการวิทยุชุมชนมีความน่าสนใจมากขึ้น

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับสถานีวิทยุชุมชน

วีระวรรณ ช่างกิจการ (2545) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุเพื่อชุมชนของจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า รายการวิทยุเพื่อชุมชนของจังหวัดน่านเป็นรูปแบบนิเทศสารทางอากาศ และรูปแบบรายการสัจจร เนื้อหารายการเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารในท้องถิ่นด้านการเกษตร การประกอบอาชีพ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม การศึกษา วัฒนธรรมท้องถิ่น กฎหมาย และเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วม ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งจดหมาย โทรศัพท์ และในฐานะผู้ผลิตในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดประเด็นเนื้อหา รวมถึงการผลิตรายการและการออกอากาศ

สุนีย์ หนูสง (2549) จัดทำ รายงานการวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุชุมชน อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสารของวิทยุชุมชนได้สร้างลักษณะแบบสองทาง คือ การสื่อสารที่สามารถโต้ตอบกันได้ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร เนื่องจากวิทยุชุมชนสามารถช่วยแก้ปัญหาภายในชุมชนได้ วิทยุชุมชนเป็นสื่อที่ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย และเมื่อวิทยุชุมชนได้แจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงแล้ว ประชาชนจะเกิดความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ วิทยุชุมชนยังเป็นสื่อเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ดังนั้น คณะกรรมการของวิทยุชุมชนจึงควรสร้างการมีส่วนร่วมให้กับผู้รับสารมากขึ้น เช่น การสำรวจความต้องการของชุมชนว่า ต้องการรับฟังรายการในลักษณะใด รวมทั้งทำอย่างไรให้วิทยุชุมชนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชนเพิ่มขึ้น

สุระชัย ชูผลกา (2550) จัดทำ รายงานวิจัยเรื่อง บทบาทและสถานภาพของวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความแตกต่างกันตามลักษณะการดำเนินงานของวิทยุชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละภูมิภาคไม่มีความแตกต่างกันมาก โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการเป็นคณะกรรมการขึ้นอยู่กับจำนวนชั่วโมงการออกอากาศของวิทยุชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการเป็นแหล่งข้อมูลมีความสัมพันธ์กับเนื้อหา รายการด้านข่าวประชาสัมพันธ์และความรู้ทั่วไป ยกเว้นรายการบันเทิง

งานวิจัยข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า การที่คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน รายการกำหนดเนื้อหาเอง โดยการรวมตัวกันเป็นสมาชิกของวิทยุชุมชนเพื่อสังคม ทำให้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดการพัฒนาของสังคม และทำให้วิทยุชุมชนสามารถ กำหนดพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของคนในชุมชนได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน กับสถานีวิทยุชุมชนในแต่ละสถานีจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการงานวิทยุชุมชน ดังนั้น การจדרายการของวิทยุชุมชนควรสร้าง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และคำนึงถึงความเหมาะสมด้านลักษณะประชากรของ คนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับวิทยุชุมชนในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจรายการวิทยุชุมชน

บัวฉิน โดทรพย์ (2550) ศึกษาเรื่อง การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟัง ที่มีต่อรายการวิทยุชุมชน ชมรมเครดิตรายวันภาคใต้ (เครือข่ายจังหวัดสุราษฎร์ธานี) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับฟังรายการที่บ้าน โดยมีลักษณะการเปิด-รับฟังสลับไปมากับคลื่นอื่น และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อรายการ สุขภาพเพื่อประชาชน (อสม.) มากที่สุด ส่วนการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ อาชีพ รายได้ และความเกี่ยวข้องกับชมรมฯ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับฟัง รายการวิทยุชุมชนชมรมฯ นอกจากนี้พบว่า รายได้และความเกี่ยวข้องกับชมรมฯ ต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากรายการวิทยุแตกต่างกัน ด้านความพึงพอใจ พบว่า อาชีพ รายได้ และความเกี่ยวข้องกับชมรมฯ ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อรายการวิทยุแตกต่างกัน ด้านพฤติกรรมการเปิดรับฟัง พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการของกลุ่มผู้ฟังต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากรายการไม่แตกต่างกัน และพฤติกรรมของกลุ่มผู้ฟังที่มีเวลา ในการรับฟังรายการต่อวัน และระยะเวลาในการติดตามรับฟังรายการทางสถานีวิทยุ ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อรายการของสถานีวิทยุชุมชนชมรมฯ ต่างกัน

รัฐนิต์ รอคเจอร์ (2548) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับ ความพึงพอใจและการใช้ประโยชน์จากการรับฟังรายการวิทยุชุมชนตำบลเขาทองของผู้ฟังในเขตตำบลเขาทอง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจและใช้ประโยชน์ในการสร้างความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายอารมณ์มากที่สุด รองลงมา คือ การติดตามข่าว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีความต้องการให้ปรับปรุงวิธีการนำเสนอรายการให้มีความทันสมัย และยังพบว่า ผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนตำบลเขาทองที่มีอายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่างกัน มีความพึงพอใจและใช้ประโยชน์จากการรับฟังรายการวิทยุชุมชนตำบลเขาทองแตกต่างกัน

สุพจน์ สกลธรรม (2552) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ฟังต่อการเปิดรับรายการวิทยุชุมชนเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ฟังรายการวิทยุชุมชนมากที่สุด คือ ข่าวสารชุมชน สารความรู้และรายการเพลง นอกจากนี้ยังพบว่า สถานภาพ และการศึกษาของผู้ฟัง ต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเปิดรับรายการวิทยุชุมชนแตกต่างกัน ระยะเวลาในการฟังแต่ละครั้ง ระยะเวลาในการฟังรายการและสาเหตุที่ทำให้เลือก ฟังรายการของผู้ฟังต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจในการเปิดรับรายการวิทยุชุมชนแตกต่างกัน ประเภทของรายการ ความคิดเห็นต่อเนื้อหาของรายการ และความรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชน ต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจในการเปิดรับรายการวิทยุชุมชนแตกต่างกัน ส่วนรูปแบบการผลิตรายการและการนำเสนอรายการที่ต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจในการเปิดรับรายการวิทยุชุมชนไม่แตกต่างกัน

การศึกษางานวิจัยข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะประชากร และพฤติกรรมการฟังรายการวิทยุชุมชนที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้รับสารมีความพึงพอใจแตกต่างกัน และทำให้แต่ละคนคาดคะเนว่าสื่อแต่ละประเภทจะสนองตอบต่อความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์แตกต่างกันด้วย สอดคล้องกับทฤษฎีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสื่อ

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจ และความต้องการรายการวิทยุชุมชน

จตุรภัทร ชัยสุวรรณ (2543) ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบและกลวิธีในการจัดรายการวิทยุชุมชนของคนโคราช: กรณีศึกษา สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอรูปแบบรายการทางด้านร้องทุกข์ และด้านสนทนาเป็นความต้องการมากที่สุดทั้งกลุ่มผู้ฟังและกลุ่มผู้ผลิตรายการ เนื้อหาของรายการที่ผู้ฟังมีความพึงพอใจมากที่สุดเป็นเนื้อหาด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข ได้แก่ ปัญหาในเรื่องนโยบาย การวางแผน และความชัดเจนในส่วนของการดำเนินงาน

ชรินทร์ สมโลก (2551) ศึกษาเรื่อง เนื้อหารายการวิทยุชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า รายการวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดตรัง ส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ และแบบเจาะจงเนื้อหา ได้แก่ ข่าว ความรู้ ความคิดเห็น และความบันเทิง เมื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องในการนำเสนอเนื้อหา รายการของนักจัดรายการวิทยุชุมชน และความต้องการเนื้อหารายการของประชาชน พบว่า การเสนอเนื้อหาความบันเทิงสอดคล้องกับความต้องการเนื้อหาความบันเทิงของประชาชน แต่การเสนอเนื้อหาประเภทข่าว ความรู้ และความคิดเห็น ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เนื่องจากประชาชนมีความต้องการเนื้อหาทั้ง 3 ประเภทในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่การเสนอเนื้อหาดังกล่าวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

เมธา กงวิบูลยวุฒิ (2546) ศึกษาเรื่อง การสำรวจสภาพการจัดรายการวิทยุชุมชนของสถานีกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดบุรีรัมย์ ความถี่ 101.75 MHz ผลการวิจัยพบว่า สภาพจัดรายการวิทยุชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ความพึงพอใจรายการวิทยุชุมชนของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการจัดรายการวิทยุชุมชนดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ และอาชีพของประชาชน โดยรวมมีความสัมพันธ์กับรายการวิทยุชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อนุตรา พรทวี (2547) ศึกษาเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุชุมชนของผู้ฟังในเขตปริมณฑลของกรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ฟังวิทยุเป็นประจำทุกวันโดยฟังเฉลี่ยวันละ 2-4 ชั่วโมง และส่วนใหญ่ต้องการเนื้อหารายการ

เกี่ยวกับธุรกิจการค้าขายและงานบริการ และต้องการผู้ดำเนินรายการที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับคนในชุมชน ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน และควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และพบว่า เพศและการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความต้องการคุณสมบัติด้านบุคลิกภาพของผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชน

การศึกษางานวิจัยข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ผู้รับสารเป็นผู้กำหนดความต้องการของตนเอง เนื่องจากรู้ว่าสิ่งใดจะตอบสนองความต้องการ และทำให้ตนเองเกิดความพึงพอใจ ผู้รับสารจึงเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ และเลือกรับสารเพื่อสนองตอบความต้องการของตน นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะประชากรมีความสัมพันธ์กับความต้องการในด้านเนื้อหารายการ รูปแบบรายการ และคุณสมบัติของผู้ดำเนินรายการ ดังนั้น การนำเสนอรายการของวิทยุชุมชนต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในทุกด้าน

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อ มีดังนี้

Barkin (2004) ศึกษาเรื่อง “Producing Indonesia: The Derivation and Domestication of Commercial Television” ผลการวิจัยพบว่า สื่อมวลชน คือ แรงจูงใจ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม และเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดความสนใจในการเปิดรับข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยพบว่าลักษณะการเปิดรับสื่อที่แตกต่างกันทำให้มีการเลือกสื่อที่แตกต่างกันด้วย

การวิจัยของ Barkin ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อ ซึ่งมาจากการต้องการข้อมูลข่าวสาร และเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์งานวิจัยในด้านพฤติกรรมกาฟังรายการวิทยุชุมชน

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ ความพึงพอใจ และความต้องการสื่อ มีดังนี้

Park (2004) ศึกษาเรื่อง “Internet Usage of Korean and American Student: A Uses and Gratifications Approach” ผลการวิจัยพบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตมีผลต่อความเข้าใจของประชาชนมากกว่าสื่อแบบเก่า และเทคโนโลยีดังกล่าวจะใช้แทนที่สื่อ

แบบเดิม โดยการศึกษาด้านความพึงพอใจของนักศึกษา พบว่า กลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ต
กับกลุ่มที่ไม่ใช้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ และความต้องการสื่ออินเทอร์เน็ต

Hinduja and Patchin (2007) ศึกษาเรื่อง *Personal Information of Adolescents on the Internet a Quantitative Content Analysis of Myspace* ผลการวิจัยพบว่า มีการแพร่หลาย
ของข้อมูลที่ตั้งสมมติฐานไว้ และวัยรุ่นส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการใช้เว็บไซต์ Myspace
โดยข้อมูลนี้บอกถึงปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล และการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย

Peter (2004) ศึกษาเรื่อง *An Analysis of the Future of the Commercial Radio Industry in Australia Based on the Examination of Historical Developments & Outlining Current Issues* ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและเนื้อหาของรายการมีความสัมพันธ์กัน
โดยเนื้อหาของรายการมุ่งเน้นในด้านวัฒนธรรม การเงิน เป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และมี
การนำเสนอในด้านการโฆษณา การเงิน ข่าว ดนตรี การสนทนา และความแตกต่าง
ของประชากร

การวิจัยข้างต้น ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ ความพึงพอใจ และความต้องการ
ในสื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อวิทยุ โดยชี้ให้เห็นว่า การใช้ประโยชน์ ความพึงพอใจ
และความต้องการมีความสัมพันธ์กัน ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยด้านความ-
พึงพอใจ และความต้องการรายการวิทยุชุมชน

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น มีความเชื่อมโยงกับ
การศึกษาเรื่องความพึงพอใจและความต้องการรายการวิทยุชุมชนของประชาชน
ในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยศึกษาตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อ
ความพึงพอใจ และความต้องการรายการวิทยุชุมชน ได้แก่ ลักษณะประชากร พฤติกรรม
การฟังรายการวิทยุชุมชน การมีส่วนร่วมกับสถานีวิทยุชุมชน และการใช้ประโยชน์จาก
การฟังรายการวิทยุชุมชน โดยศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างด้านลักษณะประชากร
และพฤติกรรมการฟังรายการวิทยุชุมชนกับความพึงพอใจ และความต้องการรายการ
วิทยุชุมชน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับสถานีวิทยุชุมชนกับ
ความพึงพอใจ และความต้องการรายการวิทยุชุมชน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้
ประโยชน์จากการฟังรายการวิทยุชุมชนกับความพึงพอใจ และความต้องการรายการ
วิทยุชุมชน รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจรายการ วิทยุชุมชนกับ

ความต้องการรายการวิทยุชุมชน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการผลิตรายการวิทยุชุมชน และพัฒนาสถานีวิทยุชุมชนให้ตรงกับความต้องการ และความต้องการของประชาชน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามรายละเอียดในบทที่ 3